

Az Irodalomtudományi Intézet
nemzeti küldetése és tudományirányítási
környezete 2012–2025 között

Kecskeméti Gábor

Bevezetés

Az 1955 decemberében minisztertanácsi határozattal felállított Irodalomtudományi Intézet 2019-ig a Magyar Tudományos Akadémia kutatóhálózatához tartozott.¹ Az Akadémiát eredetileg mindenekelőtt a nyelv- és irodalomtudomány művelésére, többek között a magyar irodalomtörténeti kutatások megalapozására szánták, s fennállása óta mindig fontos feladatának tekintette az irodalomtörténet nemzeti klasszikusainak tanulmányozását, meghatározó szerepet játszott életművük feltárásában. E nemzeti feladatvállalás túlnyomó része 1956–2019 között az Akadémia által irányított Irodalomtudományi Intézetben teljesült. Az Akadémiától való elvétele a legkevésbé sem változtatta meg az intézetnek azt a küldetését, hogy továbbra is a nemzeti humán tudományi alap kutatás meghatározó intézménye maradjon. Szakmai tevékenysége oly mértékben kiterjedt és sokrétű, hogy a működésének legutóbbi közel másfél évtizedéről szóló, jelen összefoglalóban csupán a legfontosabb intézmény- és tudománytörténeti folyamatokat érinthetjük, nem említve számos olyan történet és szempontot, amelyek együttes megvilágításához egy monográfia terjedelme sem volna túlméretezett.

E sorok szerzője – aki a továbbiakban mindig harmadik személyben említi magát – 2013 óta irányítja igazgatóként az intézet munkáját, s bár 1992-ben lett az intézet munkatársa (pontosabban akkor: fiatal kutató segéd-

¹ Az intézet történetéről: KLANICZAY–KÁDÁR 1993; BODNÁR 2000; SIMON 2011; KECSKEMÉTI 2016; SIMON 2017.

munkatársa), s így a korábbi két évtizedről is meglehetősen jó személyes áttekintése van, még a 2012-es év bemutatásával sem foglalkozik részletesen. Ennek az évnek a januárjában állt fel, korábbi hét önálló akadémiai kutatóintézet közös intézménybe való összevonásával az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpontja, amelyet az akkor már 56 éve szuverén módon dolgozó és önállóan gazdálkodó Irodalomtudományi Intézet intézményi keretétől kijelöltek. Az év – Szörényi László 1997-ben megkezdett igazgatói mandátumának utolsó éve – nagyrészt az átalakulás végbevitelével telt el, s ez a szervezeti, jogi, pénzügyi magára találás a következő másfél évtized több hasonló időszakának mintapéldánya volt. A „sic volo, sic iubeo” modalitásban érvényesülő irányítói döntés ugyanis a legkevésbé sem jelenti azt, hogy egy át- vagy újraalakított intézmény rövid időn belül a gördülékeny működés állapotába kerülhetne, sem azt, hogy a működőképesség a lehető mértékben racionális visszaállítása ne jelentené a jobb sorsra érdemes fizikai és szellemi alkotóerő mérhetetlen tékozlását. Csak aki próbálta, az tudhatja: az alapító okirat és a szervezeti és működési szabályzat elkészítése után valamennyi belső szabályzat, folyamat és szolgáltatási-függelmi út újraalkotása, minden munkaszerződés újrakötése és minden munkaköri leírás aktualizálása, a teljes külső szerződéses állomány – köztük az együttműködési megállapodások, a kutatástámogatások, a közszolgáltatási és egyéb polgári jogi szerződések – átalakítása, a jogutódlásból adódó változtatások átvezetése következik, el kell készíteni a tartozások, követelések és jogosultságok kimutatását, particionálni a gazdálkodás új témaszámain, felvenni a teljes vagyoneleltárt és kialakítani az új leltári körzeteket (többek között új vonalkódot helyezni minden leltári tárgyra), új (on- és offline) arculatot kell terveztetni, cégtáblát, levélpapírt, borítékot, névjegyeket gyártatni, új domainneveket és e-mail-címeket regisztráltatni és a régieket átírányíttatni, gondoskodni az új affiliáció feltüntetéséről a kéziratokban, a készülő kiadványokban, majd az azokat regisztráló adatbázisokban, mindeközben tartani a lelket a kétségbeesett vagy tanácstalan kutatókban, az adminisztrációtól fulladozó kutatástámogató munkatársakban, s nem utolsósorban elmagyarázni és megértetni az új intézmény identitását mind házon belül, mind a hazai és a nemzetközi tudományos együttműködések szofisztikált rendszereiben. Ilyen szervezeti változást előírni csak végszükségben szabad, amikor minden más lehetőség elfogyott, és sohasem átgondolatlanul,

alkalmi ötletszerűséggel. Az Akadémia hajdani kutatóhálózata azonban 2012 után 2019-ben, 2023-ban, majd 2025-ben – tehát egyre gyorsuló spirálban – újra és újra átment mindezen a megpróbáltatáson, ami példátlan tudomány-szervezési és tudományirányítási orientálatlanságra, stratégiai céltévesztésre, kiegyensúlyozatlan öncélúságra, vagyis minősített tudománypolitikai zavarra utal, s mindenkor szemléltető (természetesen elrettentő) példa lesz a magyar tudomány intézménytörténetében. Minderről legyen elegendő e rövid említés, csupán azzal a céllal, hogy érzékelhető legyen a következőkben áttekintendő folyamatok intézményi háttere.

Nem maradhat azonban említetlenül, hogy az Irodalomtudományi Intézet nyomában a Bölcsészettudományi Kutatóközpontba való betagozása után azzal a koncepcióval is kénytelen volt szembesülni, amely a székhelyét a kutatóközpont számára megépítendő új, pesti, Tóth Kálmán utcai épületben jelölte volna ki. A budai, Ménesi úti székhely feladásának értelmetlenségét, az intézet Eötvös Könyvtára elhelyezésének a tervezett épületben való lehetlenségét, a helyben maradása esetén viszont a mindenképp elköltöztetni kívánt kutatói állomány és a kutatást támogató könyvtári háttér földrajzi szétválasztásának tökéletes diszfunkcionalitását hangoztató tiltakozás már a 2013. év tavaszától kezdve az intézet világos álláspontja lett, ennek ellenére csak 2016 februárjában sikerült a döntéshozókat a terv feladásának kimondására bírunk, s mindaddig az új kutatóház megtervezésének teljes folyamatában is részt kellett vennünk. A kutatóház bölcsésztoronyának hetedik emelete lett volna az intézet új székhelye, amelynek kialakítását és berendezését is végigtárgyaltuk a kezdetben az igényeink pusztá meghallgatására is, nemhogy figyelembevételére kevés hajlandóságot mutató, és csak az erőteljes fellépés hatására „felpuhuló” építész, belsőépítész és kivitelező szakemberekkel, eljutva nemhogy a kutatószobák névre szóló felosztásáig, hanem a szekrény- és polcfolyóméterek számíttatásán át egészen az állófogasok számszerűsítéséig és elhelyezésük megtervezéséig – még azon a napon is, amikor végre a költöztetésről lemondó, felmentő ítélet megérkezett. Az emberi életidőnk és kutatómunkára fordítható életerőnk céltalanul tékozló, irracionális mértékű és teljesen terméketlen apasztásáról fent mondottakat nem ismétlem meg, de nyilvánvalóan és messzemenően erre a három éven át vajúdo történetre is érvényesek.

A kaotikus jövőről akkor még semmit sem tudva, az Irodalomtudományi Intézet 2013-ban induló vezetői ciklusára 2012-ben egyedül pályázó jelölt egyik legfontosabb törekvéseként a korábban megkezdett munkák *zavartalan* folytatására való szándékot fejtette ki igazgatói pályázatában. Elképzeléseinek különös nyomatékot adott, hogy a kutatóközponti keretben való működéssel elrendelésétől kezdve az MTA az intézmények egyszemélyi vezetésében gondolkodott, így a kutatóintézetek igazgatói mellett nem engedélyezte igazgatóhelyettesi poszt betöltését. A 2012-ben benyújtott, az Irodalomtudományi Intézet működtetésének főbb irányait máig meghatározó vezetői pályázat rögzítette, hogy az az igazgató, aki a több évtizede fennálló intézeti műhelyek folyamatos, magas szintű tevékenységének feltételeit és szakmai biztonságát képes biztosítani, épp ezáltal tesz eleget irányítói munkája követelményeinek. Az intézeti koncepció legáltalánosabb keretei ebből a helyzetfelmérésből nyomban ki is rajzolódtak.

Az Irodalomtudományi Intézet nemzeti küldetése

Az intézet – ma ugyanúgy, ahogyan 2012-ben – meghatározó szerepet játszik a magyarországi irodalomtudományban. Változatlanul a hazai irodalomtudomány legjelentősebb méretű és súlyú intézménye, osztályai a diszciplína részterületeinek alapvető, arculatot, tematikát formáló értelmező közösségei. Megjelenteti a tudományterület mértékadó folyóiratait, könyvsorozatait. Nemzeti súlyú konferencia- és felolvasássorozatokot szervez, amelyek egész szakmák megszerveződésének alapintézményei. Kapcsolatot tart külföldi társintézményekkel, nemzetközi szervezetekkel. Közös rendezvényeket szervez az irodalomtudományt művelő hazai és határon túli tanszékekkel, a szomszédos országok akadémiai testvérintézeteivel, az érintkező bölcsészettudományi ágak kutatóintézeteivel, a közgyűjteményekkel.

Mindebből következően az intézet nem csupán saját kutatóiért, hanem az egész hazai irodalomtudomány állapotáért, minőségéért, perspektívájáért felelősséget visel. A diszciplína legnagyobb kutatói kapacitását megtestesítő intézmény mozgásirányai a szakma egésze számára referenciapontot, episztemikus és tudományszervezési mintát jelentenek. Minthogy a rendszerváltást

követő két évtizedben, kiélezett, hosszan elmérgesedő irodalomtudományi és kultúraelméleti viták során a szakmai közbeszéd meglehetősen kiegyensúlyozatlanná vált, határozott törekvésünk, hogy az intézet a teljes irodalomtudományi közéletet minden rendelkezésére álló eszközzel a párbeszéd, a kétségtelen minőségű szakmai teljesítményeket megillető tisztelet modalitása irányába mozdítsa.

Az intézet feladata a magyar és a regionális irodalomtörténet korszakainak, irányzatainak, műfajainak, alkotóinak rendszerszerű tanulmányozása, nemcsak a magyar nyelvű, hanem a magyarországi latin és a nemzetiségek nyelvén íródott alkotásoké is. Ennek egyik feltétele az irodalmi szövegek igényes textológiai feldolgozása. A munka kiterjed a szomszédos népek és a kultúra egyes területein mintaadó szereppel bíró nyugat-európai nemzetek irodalmaival való kapcsolatrendszer kutatására (komparatiztika). Az irodalom története mellett az irodalmi gondolkodás, az irodalomtudomány, a kritikai megítélő elvek történetét is kutatjuk: az irodalomfogalom és -értelmezés koronkénti változásai a grammatikai, a retorikai, a poétikai, az esztétikai, a nyelvfilozófiai keretek leírása által válnak megérthetővé, sor kerül az irodalmi képzés, az irodalmi intézményrendszer és az irodalmi gondolkodásnak teret adó ismeretelméleti, filozófiai, teológiai nézetek eszmetörténeti tanulmányozására. Az irodalomelméleti kutatásnak mind a strukturalista, mind a posztszukturalista irányzatait műveljük. A főbb témák e területen a műfaj- és fordításelmélet, a narratológia, a tropológia, a referencia és a szövegimmanencia, valamint az irodalomtörténet-írás módszertani kérdései és új irányzatai.

A feladatokat tükrözi az intézet több évtizeddel ezelőtt kialakult osztálystruktúrája. 2012-ben ez a szervezeti rend ugyancsak különös hangsúlyt nyert, minthogy az MTA vezetése a kutatóközpontokba összevont kutatóintézteiben az osztálystruktúra feladását, helyette rugalmasabb, a finanszírozási lehetőségeknek megfelelően bármikor szabadon átalakítható, úgynevezett témacsoporti beosztás kialakítását szorgalmazta. A Bölcsészettudományi Kutatóközpont hét alapító intézete közül csak kettő – köztük az Irodalomtudományi – őrizte meg eredeti osztálystruktúráját, mégpedig elvi alapon, s ez kivételesen szerencsés döntésnek bizonyult. A nemzeti kulturális örökség feltárását, nyilvántartását és megőrzését célzó humán tudományi területeken a témacsoportokba való átszervezés azt a káros tudománypolitikai látszatot

kelti, hogy a kutatás irányai – egy-egy újabb szakmai felismerés, paradigma, alkalmi kutatási kombináció vagy finanszírozási szervezeti modell függvényében – bármikor újabb csomópontok körül szervezhetőek újra. Ezzel szemben le kell szögezni: a magyar irodalomtörténet egésze olyan kutatási célt jelent, amelynek korszakaival, nemzeti klasszikusaival, esztétikai, műfaj- és eszmetörténeti trendjeivel kapcsolatban – minden érvényes tudományfilozófiai belátással összhangban – sohasem fog megszűnni a magyar irodalomtudomány szakmai kötelezettsége. A nemzeti tudományok csakis olyan kutatási modellben működhetnek, amely döntő részben nem projektalapú, vagyis amely nyilvánvaló alapelvként ismeri el, hogy a nemzeti kulturális örökség kutatása soha meg nem szűnő, fel nem adható (vagy csak a nemzeti azonossággal együtt feladható) tudományelméleti érdekeltséget és kötelezettséget jelent. Az ilyen nemzeti feladat ellátása nem lehet egyes pályázók egyedi szerepértelmezésének, ötletszerű, divatos vagy önkényes kutatási fókuszának és a pályázati rendszerek esetlegességeinek kiszolgáltatott, kétes kimenetelű és finanszírozást is csak kiszámíthatatlanul elnyerő, egy-egy rövid futamidőben a reális teljesítés esélyét erősen kétségessé tevő vállalás, vagyis nem lehet projektfinanszírozott. A filológiai, textológiai, bibliográfiai és értelmezői munka egy nemzeti klasszikus szerző egykötetnyi szövege esetében is évtizedes, életműkiadása esetén pedig több évtizedes kötelezettségvállalást és szakadatlan új értelmezői műveleteket jelent, be nem végezhető, ki nem pipálható, letudottnak sosem nevezhető feladat. Egy bölcsészettudományi kutatóintézet kutatócsoporti szervezete sohasem ötletszerű, alkalmi kombináció, nem a projektfinanszírozás efemer esetlegességeihez igazodik, hanem episztemikus elvek szerint leképezi a diszciplína rendszeres művelésének egészét. Az osztályszerveződés tehát feltétlenül megtartandó; léte, folyamatossága önmagában kifejezi a textuális nemzeti kulturális örökség minden korszaka és aspektusa iránt fennálló, soha meg nem szakadó tudományelméleti érdekeltséget, amelynek csakis az egésze nevezhető legitim alappal a magyarországi irodalomtudományi kutatásnak. Az alkalmi forrásokból finanszírozott, határozott időre felálló kutatócsoportok az osztályszerkezet kereteibe illesztendőek. Az Irodalomtudományi Intézetnek a reneszánsz, a 18., a 19. és a 20–21. század irodalmi folyamatainak kutatására megszervezett osztályait a közös munkájukhoz kialakított tudományelméleti, módszertani alapelvek és szervezeti tapasztalatok jellemzik. Önálló osztály végzi

ezenfelül a kelet-közép-európai nemzetek eszme- és irodalomtörténetének tanulmányozását, ami a legkézenfekvőbb, szerves kapcsolatokat biztosítja a magyar irodalom regionálisan beágyazott folyamatainak követéséhez és leírásához. Az irodalomelméleti osztály pedig az elmúlt évtizedekben fontos támaszpontja volt a hazai irodalomtudomány szemléleti és módszertani megújításának, a nemzetközi diskurzustrendekre való reflexiók kidolgozásának, a belőlük a magyar irodalomtörténet számára kamatoztatható következtetések megalapozásának. Önálló osztállyal ugyan nincs képviselve, ám az intézet igazgatói mindig törekedtek arra is, hogy olyan személyzetfejlesztési elveket érvényesítsenek, amelyek nyomán az intézeti munkatársak legalább egy-egy nyugat-európai nyelv, nemzet és irodalom körében legyenek otthonosak, modern filológiai jártasságot testesítsenek meg. Erre elengedhetetlen szükség mutatkozott abban az időben, amikor – még a rendszerváltás előtt – az intézet egy komparatista szemléletű magyar irodalomtörténeti szintézis megírására készült, és nélkülözhetetlen szükség van rá ma is, amikor ugyancsak arra törekszünk, hogy a magyar irodalom korszakainak kontextualizálása során ne csak a regionális folyamatokra legyünk tekintettel, hanem a tágabb személyi és eszmei kapcsolattörténetre, az irodalmi hatásokra, analógiákra, párhuzamokra, mintákra is. Ezek nyitják meg annak a lehetőségét, hogy megfelelő kitekintéssel legyünk képesek elvégezni az autochton fejlődési mintázat képletével szemben az európai trendekkel változatos artikulációs és diskurzusmintázatokban dialogizáló magyar szellemi kultúra folyamatainak rendszeres tanulmányozását. Ugyancsak az osztályok munkáját közös szemléleti elvekre felfűző vizsgálati módszerünk hosszabb ideje az irodalomról való gondolkodás történetének a rendszeres feltárása, az úgynevezett kritikátörténet. Olyan szemléletmódról van szó, amely bármely korszakban alapvető fontosságú koordinációs pontokat szolgáltat, s ezért nem lehet túlbecsülni a teljes irodalomtörténet narrációs pozícióit illető hatását.

Az értelmezői munkálatok mellett a legtöbb osztályon textológiai feladatokat is végeznek. A magyar irodalomtörténet összes korszakának tanulmányozásához kardinális fontosságúak azok a minden szövegforrás textológiai feldolgozását elvégző, a keletkezés- és hatástörténetet is feltáró, tudományos szövegkiadások, amelyek a nemzeti klasszikusok életművéből vagy egy-egy, műfaji alapon meghatározott szövegcsoporthból készülnek. Az inté-

zet alapítása óta mintegy ötszáz kötetnyi kritikai kiadás készült el, többek között Arany János, Batsányi János, Berzsenyi Dániel, Bessenyei György, Janus Pannonius, József Attila, Kosztolányi Dezső, Kölcsey Ferenc, Madách Imre, Mikes Kelemen, Mikszáth Kálmán, Petőfi Sándor, II. Rákóczi Ferenc, Reviczky Gyula, Vörösmarty Mihály életműsorozatában, a *Régi magyar költők tára (RMKT)* 16., 17. és 18. századi sorozataiban, továbbá a latin nyelvű hazai szövegek *Bibliotheca scriptorum medii recentisque aevorum (BSMRAe)* című referenciasorozatában, amelyet a második világháború utáni újraindítása, 1976 óta ugyancsak az intézetben szerkesztenek. A kutatások eredménye a forrás- és szövegfeltáró, szövegforrásokat közzétevő, kommentáló, jegyzetelő, értelmező kritikai szövegkiadások és a forráskiadások mellett a bibliográfiai, repertóriumai, kronológiai, biográfiai, ikonográfiai és egyéb segédkönyvek állománya is. A magyar textológia kritikai kiadásainak és adatfeltárásainak zöme az intézetben készült, noha a munkába az egyetemek irodalmi tanszékei is bekapcsolódtak. Az erőfeszítések eredményeként a magyar irodalomtörténet legjelentősebb szerzőinek művei egységes alapelveket követő, megbízható, igényes szövegkiadásokban állnak a kutatás rendelkezésére. Ez az impozáns gyűjtemény a nemzeti kulturális örökség megőrzésének kiemelkedő fontosságú része, egyben a szélesebb közönség használatára készülő, népszerű szövegkiadások, továbbá az alap-, közép- és felsőfokú oktatás bázisa. Az irodalmi művek szövegét illető minőségbiztosítás nemzetstratégiai jelentőségű kérdés.²

Az alapvető diszciplináris hídfőállások megfelelő szervezeti leképezése mellett hasonló fontossága van az e műhelyekben folyó kutatómunkának az egész magyar irodalomtudomány javára és a nemzetközi együttműködések számára is jól érzékelhető megjelenítésének. Az intézet a hazai irodalomtudomány hálózati központja. Valamennyi említett műhelyének kiterjedt, dinamikus kapcsolatrendszere van, amely részint a hazai felsőoktatás irodalomtudományi oktatóhelyeivel teremt partneri kapcsolatot, részint a közös szellemi érdekű kutatás legjelentősebb európai és regionális központjaiba is becsatornázza eredményeiket. Egy-két elszórt esetet leszámítva, alig van olyan

2 KECSKEMÉTI 2021.

irodalomtudományi vagy eszmetörténeti kutatással foglalkozó intézmény Európában, amellyel intézetünk ne lett volna már legalább alkalmilag partneri viszonyban, ne szervezett volna közösen konferenciát, műhelytanácskozást, ne koncipiált volna közös kutatási programot, ne jelentetett volna meg közös kiadványt, vagy amellyel ne került volna sor legalább kutatók kölcsönös kiutazására, helyszíni tájékozódására, kutatómunkájára és a tapasztalatok megosztását célzó személyes kapcsolatfelvételre. Ez a változatos és kivételesen termékeny hazai és nemzetközi kapcsolatrendszer ismét olyan intézeti tradíció, amelynek minden rendelkezésre álló eszközzel való fenntartása és gyarapítása eminens tudományos érdek, nemcsak intézeti érdek egyébként, hanem a teljes hazai irodalomtudományi gondolkodás és tudományos közélet számára megkülönböztetett fontosságú érték.

Ugyanezt lehet elmondani publikációs platformjainkról. Az intézet a hazai irodalomtudomány legnagyobb tartalomszolgáltatója. Mindenekelőtt a legfontosabb hazai irodalomtudományi folyóiratok bázisa; alapításuk sorrendjében: *Magyar Könyvszemle* (1876), *Irodalomtörténeti Közlemények* (1891), *Helikon* (1955), *Literatura* (1974), *Camoenae Hungaricae* (2004). Ezek együttesen reprezentatívan, csaknem teljeskörűen jelenítik meg a magyarországi professzionális irodalomtudományi diskurzust. (A „csaknem” kitétel arra vonatkozik, hogy természetesen más hazai műhelyek kezelésében is vannak nagy presztízű, friss szemléletű folyóiratok. Hogy a legkézenfekvőbb példát említsem: az ELTE Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézete által gondozott *Irodalomtörténet* című folyóirat önálló diszciplináris pozíciót testesít meg. Ezekben az esetekben az Irodalomtudományi Intézet mindenkori igazgatója egyetlen álláspontot foglalhat el: mind intézeti munkatársak ottani szereplésével, mind a publikációs tér koordinációs lehetőségeivel kifejezésre juttatja az erős teljesítményeket feltétlenül megillető kedvező megítélést.³) Az intézeti könyvsorozatok ugyancsak bevezetett márkavédjegynek számítanak, és intézeten kívüli kollégáink nagy szakmai megbecsülés jeleként értékelik, ha valamelyikben publikációs lehetőséghez jutnak (*Irodalomtörténeti könyvtár*, *Irodalomtörténeti füzetek*, *Humanizmus és reformáció*, *Stu-*

3 Lásd KECSKEMÉTI 2012.

dia humanitatis, Kortársaink stb.). A 2007-ben alapított, Reciti nevű tartalom-szolgáltató portál recenziók online közzététele mellett 2009-ben *open access* tanulmánykötetek megjelentetésébe kezdett, s 2011-ig nyolc kötetet hozott ki, egy kivételével tudósok jeles születésnapjaira készített összeállításokat. Ennek a funkcionálisan jól tagolt, diverzifikált publikációs térnek a fenntartása, lehetőség szerinti bővítése az irodalomtudományi szakma alapvető követelménye: kutatómunkánk eredményeként nem találmányok, szabadalmak, berendezések jönnek létre, hanem a tudományos alkotómunka változatos műfaji rendszerét megtestesítő szövegek íródnak, s ezeknek racionális időn belüli, igényes kiadása olyan elengedhetetlen feltétel, amely nélkül a társadalom számára létrehozott szellemi javak birtokba vételének, közkeletűvé válásának, hasznosulásának mozzanata maradna el.

Az intézet működésének hagyományai között tehát évtizedek óta nagy számban található olyan mozzanatok, összetevők, a hazai gyakorlatban *best practice*-ként értékelhető eljárások, amelyek fenntartása, további működtetése, gyarapítása elemi szakmai és társadalmi érdek. Az ezek működése körüli zavarok elhárítása, az új feltételek közötti megőrzésük és továbbfejlesztésük optimális módjainak megtalálása az intézet operatív működésének jelentős hányadát teszi ki, eredményességük és hatásuk azonban úgyszólván feltartóztathatatlan.

Megőrzés és folytatás

Arról, hogy 2012 óta máig töretlenül magas szinten folytatódott, sőt kiteljesedett az intézet munkálkodása a fenti területeken, legjobb lesz először semleges, független értékmérő minősítések és adatok formájában számot adni, majd a kutatási tevékenység, az országos és nemzetközi tudományszervezés és a publikációs eredményesség területéről néhány példát bemutatni.

Miután a Magyar Tudományos Akadémia 2019-ben elveszítette kutatóhálózatát, másfelől új jogi lehetőséget kapott arra, hogy a teljes magyarországi kutatóintézményi szféra minőségét hitelesítse. Az Irodalomtudományi Intézet ma az „MTA Kiváló Kutatóhely” cím birtokosa; ezt a nyilvános pályázaton elnyerhető minősítést – első, 2022. évi odaítélésekor – az intézet mellett

a magyarországi irodalom- és kultúratudományi kutatásnak csak két további, egyetemi intézménye szerezte meg, az ELTE és a Debreceni Egyetem (DE) intézetei.

A Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT) 2012–2024 között az Irodalomtudományi Intézet kutatóinak 7388 teljes tudományos közleményét regisztrálja (összevetésül a két, ugyancsak kiváló kutatóhelyi címmel elismert egyetemi társintézményünk adatai: ELTE 5078, DE 1910), ezek 13 769 független hivatkozást kaptak (ELTE 6740, DE 1610). Ezek a számok egyébként azt jelentik, hogy 2012–2024 között az Irodalomtudományi Intézet kutatóihoz kötődik a magukat az irodalomtudomány művelőiként azonosító szerzők által írott 24 414 teljes tudományos publikáció 30,3%-a, és ezekre a tudományterület 35 857 független hivatkozásának 38,4%-át kapták.⁴ A két százalékkérték közötti eltérés kifejezi, hogy írásaik fajlagosan jóval nagyobb hatásúak, mint a tudományterületnek az intézethez nem köthető publikációi. A magyarországi tudományos publikációk elektronikus regisztrációjának kezdete, az 1990-es évek óta minden idők tíz leghivatkozottabb irodalomtudományi munkája közül kilencet az intézet kutatói írtak.

Ugyancsak friss statisztika bizonyítja, hogy a magukat az irodalomtudomány művelőiként meghatározó szerzők 2014–2023 között 1274 különféle folyóiratban publikáltak, s ezek közül az impakt szempontjából legjelentősebb, vagyis a legidézettebb folyóiratok rangsorában az intézet által gondozott négy folyóirat az 1., a 7., a 10. és a 13. helyen áll. Az első helyezett az *Irodalomtörténeti Közlemények*, amelynek a tanulmányaira az MTMT kétszer annyi hivatkozást regisztrál (441), mint a lista második helyezettjére (225). A négy folyóirat tanulmányaira kapott hivatkozások együttes száma (730) a folyóirat-tanulmányok független hivatkozásainak (5304) 13,8%-át teszi ki.

A számok után az elmúlt évek kutatási tevékenységének tartalmi ismertetésére térve: a folyton változó irányítószervek szinte évente más és más szerkezeti rendet határoztak meg az intézetben végzett kutatások tervezési és beszámolási keretétül; 2022-ben 18, 2023-ban 17, 2024-ben kilenc, úgynevezett „kutatási terv” szerint dolgoztunk. Végül a 2025. évben érkezünk

4 A bekezdés minden adata az MTMT 2025. december végi állapota alapján.

el oda, hogy az Irodalomtudományi Intézet kutatási célkitűzéseit a köré a négy alapvető stratégiai irány köré csoportosíthattuk, amelyek az intézmény törekvéseit valójában évtizedek óta vezérlik: (1) A magyar irodalomtörténet korszakainak, irányzatainak, műfajainak, alkotóinak rendszerszerű tanulmányozása, az átfogó magyar irodalomtörténeti szintézis előkészítése. (2) Az irodalmi szövegek textológiai feldolgozása a középkortól a modern irodalomig kritikai kiadásokban, amelyek elvégzik a nemzeti kulturális örökség irodalmi szövegeinek minőségbiztosított közreadását és megőrzését. (3) A magyar irodalom és a világirodalom kapcsolódásainak vizsgálata: a világirodalmi folyamatok átsajátítása; fordításirodalom; a magyar irodalom és a közép-európai kulturális és történelmi kölcsönhatások, az európai kultúra közös eszméinek, toposzainak, mítoszainak magyar és regionális átsajátításai, az így létrejövő irodalmi és kulturális identitásformák sajátosságai. (4) Az irodalmi gondolkodás, az irodalomtudomány, a kritikai megítélő elvek története. Az e kutatási irányokat beteljesítő munkánkról itt aligha lehet részletesen beszámolni, csak néhány fontosabb sűrűsödési pont emelhető ki.

Arany János születésének 2017. évi bicentenáriumát igazán emlékeztetővé tudtuk tenni az életmű kritikai kiadásával és elemző feltárásával. Az *Összes művek* első hat kötete 1951–1953 között látott napvilágot Voinovich Géza sajtó alá rendezésében, a 7–16. kötet Keresztury Dezső irányításával készült el 1982-ig. Végül, 1994-től Korompay H. János koordinálta a hátralévő kötetek munkáit. A két utolsó, 18–19. kötet az 1862–1882 közötti levelezést tartalmazza, és 2014–2015-ben jelent meg.⁵ Jelentőségében egyedülálló ez a hetedfél évtized alatt bevégzett textológiai vállalkozás, amely három irodalomtörténész generáció munkájának közös gyümölcse, sőt Voinovich előkészületeivel együtt egy évszázadnyi kutatás és gyűjtés eredményeit összegzi.⁶ Az Arany-életmű feltárásának és értelmezésének olyan sűrűtménye,

5 A kritikai kiadások itt és a továbbiakban említett darabjairól részletesen lásd a sorozatok kötetjeinek tételes felsorolását az intézet honlapján: <http://textologia.iti.mta.hu/bibliografia.php>.

6 Voinovich másfél évtizedes akadémiai főtítkári munkájáról: DÉVÉNYI 2023; textológiai tevékenységéről: TÖRÖK 2017. Háromkötetes Arany-életrajzának (1929–1938) új kiadását szintén az Arany-émlékév alkalmából jelentettük meg: VOINOVICH 2019.

amely rendszerezi a meglévő irodalomtörténeti tudást, az Arany-kutatásokhoz nélkülözhetetlen, megbízható szövegtudományi teremt, és újabb perspektívákat nyit az eljövendő kutatás számára. Lezárása után azonban nyomban megindult az új sorozat *Arany János munkái* címmel. Ennek az oka, hogy az életműsorozat korai kötetei textológiai szempontból ma már vállalhatatlanok, így épp a költői művek teljes újrafeldolgozására van szükség. Sőt, az új sorozat 2016-ban megjelent nyitókötetete, a *Lapszéli jegyzetek I.* olyan Arany-kéziratokat ad közre, amelyek korábban teljesen ismeretlenek voltak: a költő könyvtárában található folyóiratok lapjain olvasható autográf margójegyzeteket közli. Azóta az új kritikai kiadásnak már hat további kötete jelent meg: a *Kisebb költemények I (1825–1850)* és *3 (1860–1882)*, az *Elbeszélő költemények*, az *Aristophanés-fordítások I és 2*, a *Shakespeare-fordítások I.* A 2017–2019 között állami támogatással lebonyolított Arany János-émlékvégre az intézet már 2014-től nagyszabású programtervvel készült, amely teljes mértékben megvalósulhatott. 2017-ben az intézet négy tudományos ülésszakot rendezett Nagyszalontán, Budapesten, Nagykovácsán és Debrecenben – a nagyszalontai nyitórendezvényt Áder János köztársasági elnök részvételével –, ahol az íróként, költőként, tanárként és tudományszervezőként is jelentős Arany életművét elemezték.⁷ Mind a négy konferencia tanulmányai megjelentek,⁸ s napvilágot látott két további tematikus és három szerzői tanulmánykötetünk.⁹ Az intézet egy általa vezetett konzorcialis együttműködéssel (az MTA Könyvtár és Információs Központ, az Országos Széchényi Könyvtár és a Petőfi Irodalmi Múzeum részvételével) megmutatta azt is, milyen sokrétű és eredményes kutatói, ismeretterjesztői, információmegosztó és munkairányítói tevékenységre képes egyidejűleg. Létrehozott egy olyan portált, amelyen Arany János hazai vagy határon túli közgyűjteményekben (a konzorciumi tagok kéziratáraiban, továbbá például Nagyszalontán és Nagykovácsán) őrzött kéziratainak faksimiléi nagy felbontásban és metaadatokkal ellátva, közös felületen hozzáférhetőek. Ehhez később további nem-

7 Beszámoló az emlékvévről: KOROMPAY 2018.

8 GÁBORI KOVÁCS–MAJOR 2017; CSONKI 2018; MAJOR–NOVÁK 2018; GÁBORJÁNI SZABÓ–GÖNCZY–S. VARGA 2019.

9 CIEGER 2017; KOROMPAY 2017; SZÖRÉNYI 2017; SZÖRÉNYI 2018; KOROMPAY 2019.

zeti klasszikusok kézirati anyaga társul majd, vagyis általa létrejött a *Nemzeti klasszikusok digitális kéziratárának* pilot projektje. A portál tudományos, kulturális, közművelődési és közoktatási célokat szolgál, és Arany János költői, kritikusai, tudományos műveit, valamint teljes levelezését és hivatali iratait egyaránt tartalmazza.¹⁰ Az *Arany-verstár* viszont az Arany-versek összes kéziratos szövegforrását és autorizált kiadását analitikusan dolgozza fel, a fakszimilék közzétételén túl a versek variánsainak lekérdezését lehetővé tevő, átírataikat közlő és bibliográfiai tételekkel integrált szolgáltatásként.¹¹ Az Arany-szakirodalomban való eligazodást a 2019-ben megnyitott, online Arany-bibliográfia segíti.¹² Az intézet online *Arany János-gyűjteményében* egy helyre gyűjtve váltak könnyen és széles körben hozzáférhetővé az újonnan létrehozott internetes szolgáltatások, ismertetés olvasható a megjelent kiadványokról, megtalálhatók az évfordulós tudományos tanácskozások dokumentumai.¹³

Ugyancsak 2017-ben ünnepelte az európai kultúra és tudományosság a reformáció 500. évfordulóját. Az Irodalomtudományi Intézet már 2012-ben a REFO500 tudományos konzorcium partnere lett, ami lehetővé tette a bekapcsolódást abba a nemzetközi projektbe, amely a reformáció kezdete óta eltelt félezer év tudományos értékelését tűzte ki céljául. A kora újkori kutatásokat folytató legnagyobb európai tudományos konzorcium kelet-európai térségben működő partnerintézményeinek koordinációját az intézet végzi. Ez meghatározó regionális szerepet jelent, aminek kereteit ma már az intézetben 2021-ben létrehozott Centre for Reformation Studies biztosítja. A konzorcium Budapesten tartotta tizedik, 87 angol nyelvű előadást felvontató, éves konferenciáját 2021-ben.

2018-ban Oláh Miklós humanista író, esztergomi érsek és kancellár – akiről korábban utoljára 1993-ban rendeztek tudományos ülészakot Kolozsvárott – halálának 450. évfordulójáról nemzetközi, angol és német nyelv-

10 Elérhető: <http://intra.digiphil.hu:9080/exist/apps/keziratok/index.html>. Fejlesztéséről: FELLEGI–PALKÓ 2020.

11 Elérhető: <http://arany.btk.mta.hu>.

12 Elérhető: <http://www.iti.mta.hu/mib/arany.php>.

13 Elérhető: <https://iti.abtk.hu/hu/arany-gyujtemeny>.

vű konferencia keretében emlékeztünk meg. Ugyanebből az alkalomból jelent meg a háromkötetesre tervezett kritikai kiadás első kötete Oláh levelezéséből, 2022-ben pedig a második kötet. A konferencia tanulmánykötete 2019-ben jött ki, nemzetközi partnerségben.¹⁴ 2020-ban a Reneszánsz Osztály a költő Zrínyi Miklós születésének 400. évfordulójára rendezett konferenciát, amelynek tanulmánykötete 2021-ben jelent meg.¹⁵ A tanulmányok nemcsak a heroikus-narratív, hanem a kegyességi-használati irodalom műfajainak áttekintését is nyújtják, s a barokk korszakfogalom értelmezésének az irodalomtörténeti nyelvbeszélés szempontjából meghatározó fontosságú, új összképet dolgozzák ki.

Az első világháború centenáriuma három interdiszciplináris konferenciával (2014–2018) és az azok alapján szerkesztett tanulmánykötetek megjelenésével emlékeztünk, amelyek mindegyike Ady-verscímet kölcsönöz.¹⁶ A nagy háború olyan irodalmi, eszmei, kulturális és társadalmi kontextusokat teremtett, amelyek az egész 20. századi magyar irodalmat érintették. A sorozat különleges hozadéka, hogy összemérhetővé és kölcsönösen relevánssá teszi a bölcsészeti tárdiszciplínák módszertanait; fényt vet olyan jelenségekre, amelyek a határterületeiken korábban alig kaptak figyelmet, de a közgondolkodást, a hétköznapi értékrendjét hosszú távon befolyásolták (színházak és mozik műsora, hanglemezkiadás, divatlapok, irodalmi belviszálások, íróvá váló katonáorvosok stb.).

Az MTA alapításának 200. évfordulójára 2025–2026-ban összeállított esemény- és kiadványsorozat ugyancsak megtermékenyítően hatott a történeti horizontú nemzeti bölcsészettudományokra; a tudomány- és intézménytörténeti megközelítések között az Akadémia író és irodalomtudós tagjaival kapcsolatos történeti kutatások, kiadványok, konferenciák megkülönböztetett figyelmet kaptak.¹⁷

14 SZILÁGYI 2019.

15 BENE–PINTÉR 2021.

16 KAPPANYOS 2015; KAPPANYOS 2017; KAPPANYOS 2020.

17 Lásd ezek egy részét az ünnepi honlapon és annak eseménynaptárában: <https://mta200.hu>.

2023-ban az intézet hároméves támogatást nyert el a HUN-REN hiánypótló kutatási témák megvalósítására kiírt pályázatán. A nyertes projekt címe: *A „Neolatin költők tára” sorozat elindítása – Az ismeretlen 18. századi magyarországi latin nyelvű irodalom feltárása*. A kutatás keretében elkészült Szerdahely György Alajos jezsuita, Halápy Konstantin piarista szerzetes, Agyich István pécsi kanonok és a 18. századi győri repetens gimnazisták verseinek átírása, fordítása és kommentárja.¹⁸ A szövegkiadások latin–angol bilingvis formában jelennek meg, a *BSMRAe* sorozatot a 18. század felé, az *RMKT* 18. századi sorozatát pedig a latin nyelvű versek felé nyitva meg. A projekt keretében az intézet korábban, 2004–2010 között megjelent, *Camoenae Hungaricae* című, idegen nyelvű évkönyvét is sikerült újraindítani.¹⁹

A *BSMRAe*, a rangos neolatin sorozat egyébként 2012 óta hat kötettel, közel 3500 oldallal bővült. Oláh már említett kötetei mellett megjelentek itt Brodarics István és Nicasius Ellebodus latin nyelvű levelei (a németalföldi humanista Magyarországon írott Arisztotelész-kommentárjának kritikai kiadása is a Reneszánsz Osztályon készült, de sorozaton kívül jelent meg²⁰) és Filiczki János összegyűjtött versei, s Dudith András levelezésének hetedik kötetével befejeződött a még 1992-ben indult, a Lengyel Tudományos Akadémiával közösen gondozott alsorozat is. Az *RMKT* mindhárom sorozata gazdagodott: a 16. századiban Bogáti Fazakas Miklós históriás énekei és bibliai parafrázisai jelentek meg, a 17. századiban az evangélikus és református gyülekezeti énekek, a 18. századiban pedig hat kötet: Bessenyei György és Ányos Pál költői társaságainak episztolái, két közköltészeti korpusz, Kalmár György, Pálóczi Horváth Ádám és Verseghy Ferenc versei.

Az intézet korábban megindított kritikai életműkiadás-sorozatai is gyarapodtak 2012 óta. Megjelent a Berzsenyi-levelezés. A *Kölcsey Ferenc minden munkái* sorozatban a 4–5. kötettel befejeződött a levelezés alsorozata, majd megjelent a *Nyelvtudományi írások* kötete. A szükségképpen tömör cím kiterjesztően értendő: a közel 1300 lapos gyűjtemény Kölcsey minden nyelvészeti és nyelvfilozófiai tárgyú írása mellett filológiai reflexióit is közreadja,

18 Áttekintés a munkáról: BÉKÉS–KASZA–MOLNÁR 2025, 401–491.

19 Az évkönyv honlapja: <http://itk.iti.mta.hu/camhun>.

20 ELLEBODIUS 2014.

vagyis azt a teljes korpuszt, amely a *Mondolat*-per nyelvújítási vitájában a Kazinczyt pártoló tábor érveinek rendszerezéséül szolgált. Mikszáth Kálmán összes műveinek sorozatában egy elbeszéléskötet jelent meg, a *Cikkek, tárcák* alsorozatból pedig két kötet került be a Magyar Elektronikus Könyvtár gyűjteményébe. Kosztolányi Dezső műveinek 2010-ben indult kritikai kiadása intézményközi együttműködésben készül; 2012 óta prózájának egy (*Béla, a buta – A rossz orvos*), költői műveinek két (*A szegény kisgyermek panaszai, Mágia*), levelezésének nyitó- és publicisztikai írásainak két kötete készült el az intézetben.

2012-ben volt az intézeti textológiai munkának néhány kisédelme. Nyomatékkal említtem itt a Babits kritikai kiadásnak a versek szövegét tartalmazó sorozatát, amelyen az intézet a nyolcvanas évek vége óta dolgozott. Koncentrált erőfeszítések kellettek hozzá, de 2018-ban végre megjelent a versek kritikai kiadásának első, majd 2022-ben a második kötete, 2026-ban pedig már a harmadik és a negyedik kötet kiadói munkálatai folynak, s ezzel a költői életmű mintegy felét, az 1920-ig tartó életszakaszt sikerült feltárni. A kutatócsoport 2017 óta négy országos konferenciát is rendezett a Babits-filológia kérdéseiről, s háromnak már a tanulmánykötetét is kiadták.²¹

Már az intézeti kutatások példálózó felsorolása közben említettem az intézményközi együttműködések számos példáját. Ebben a hálózatos irodalomtudományi szervezőmunkában a Reneszánsz Osztály jár elől, amely körül 1970-ben szerveződött meg az az országos kutatói közösség, a Reneszánsz és Barokk Kutatócsoport (Rebakucs), amely a reneszánsz és késő reneszánsz humanizmus, a reformáció és a barokk kori irodalom hazai kutatását már hatodik évtizede tematizálja. A Rebakucs nemzeti szintű, informális közösséggé tömörítette a kora újkor összes hazai szakemberét, az irodalomtörténészek mellett történészeket, egyház-, vallás-, filozófia-, zene-, művészettörténészeket, néprajzosokat stb. A több száz fős szerveződés az Irodalomtudományi Intézet 10-12 fős Reneszánsz Osztálya körül kristályosodott ki, országos vállalkozásait és rendezvényeit mindig innét irányították, így van ma

21 KELEVÉZ–MÁTYUS–SZÉNÁSI 2022; MAJOR–MÁTYUS–SZÉNÁSI 2023; MAJOR–SZÉNÁSI–VISY 2025.

is.²² Minden tavasszal megrendezett konferenciájuk a legnagyobb múltú szakmai rendezvény irodalomtudományi életünkben, s a kora újkort kutatók körében a legrangosabb hazai fórumnak számít. 2012–2025 között a 43–56. Rebakucs-konferenciákra került sor, amelyeket még a víruskorlátozások idején is sikerült minden alkalommal személyes jelenléti rendezvényként megtartani a kora újkor valamely kutatóintézményének székhelyén vagy történelmi múltú városainkban (Debrecen, Kőszeg, Szekszárd, Szeged, Miskolc, Kolozsvár, Pécs, Eger, Budapest, Esztergom, Sárospatak, Veszprém), témájuk pedig a kora újkori kegyességi műfajoktól Esterházy Pál udvarán, a régi magyar fikción, a felvilágosodás előzményein, Bethlen Miklóson és a börtönirodalmon, a reformáció emlékezetén, a dialógus formáin, az imitáción és parafrázison, Zrínyin és a barokk költészetén, a betegségen és gyógyuláson, a humanista irodalmi hagyományon, a könyvkiadáson és könyvhasználaton, Szenci Molnár Alberten és a külföldi egyetemjáráson át Tarnai Andor életművéig tartott. A 14 szóban forgó konferencia közül 11-nek már meg is jelentek a kötetbe szerkesztett, tanulmányokká továbbfejlesztett előadásai.²³ Ugyanebben az értelmezői közösségben 2013 őszén új konferenciasorozat vette kezdetét a Szegedi Tudományegyetemmel való együttműködésben, amely két évente a latin nyelvű humanista kultúra valamely kérdéskörét vizsgálja. A hét ízben sikerrel megrendezett esemény első hat alkalmának tanulmánykötete ugyancsak megjelent már, egy új intézeti könyvsorozat, a *Convivia Neolatina Hungarica* darabjaiként.²⁴

A környező országok közül a legszorosabb kapcsolatot a Magyar Királyság sok évszázados közös történetét kutató szlovákiai társintézményeinkkel tartjuk (Szlovák Tudományos Akadémia, Szlovák Nemzeti Könyvtár). A Lengyel Tudományos Akadémia Irodalmi Kutatások Intézetével 2013-ban írtunk alá együttműködési megállapodást. A neolatin kutatások nemzetközi kapcsolat-

22 Történetéről: TÓTH 2017; KECSKEMÉTI 2020; ÁCS–SZÉKELY 2021.

23 A konferenciasorozat hiánytalan dokumentációja a kezdetektől, a megjelent tanulmányok elérhetőségével: <https://iti.abtk.hu/hu/osztalyok/reneszansz-osztaly/#konferenciak>.

24 BÉKÉS–KASZA–LENGYEL 2015; KASZA–KISS–MOLNÁR 2017; BÉKÉS–KASZA–KISS–LÁZÁR–MOLNÁR 2019; BÉKÉS–KASZA–KISS 2021; BÉKÉS–KASZA–MOLNÁR 2023; BÉKÉS–KASZA–MOLNÁR 2025.

építő szerepét szemlélteti az a két tanulmánykötet, amely a Varsói Egyetem és az intézet közötti együttműködés keretében látott napvilágot.²⁵ Regionális partnereinkkel több ízben nyertünk el közös konferenciaszervezési és publikációs pályázatot a Visegrádi Alapból. A Bolgár Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézetével közös tanulmányköteteket szerkesztettünk.²⁶ Öt évtizedre visszatekintő együttműködésünk van az Újvidéki Egyetem Magyar Tanszékével, évente váltakozva Budapesten és Szerbiában rendezünk konferenciát.²⁷ 2013-ban az Accademia Nazionale dei Linceivel közösen már a XII. olasz–magyar művelődéstörténeti konferenciát rendeztük meg Budapesten, amelynek kötete Rómában jelent meg.²⁸ Az Accademia dell’Arcadiával 2024-ben volt közös konferenciánk a 18. századi irodalomról Budapesten. A 18. századi francia irodalmi és kulturális hatások II. Rákóczi Ferenc és Mikes Kelemen alakja köré szerveződő vizsgálata is intézeti prioritás. A 2011-es nemzetközi Mikes-konferencia anyagát egy magyar és egy idegen nyelvű kötet tette közzé.²⁹ Rangos párizsi kiadónál jelent meg Rákóczi *Confessio peccatoris* című műve 18. századi francia fordításának kritikai kiadása.³⁰ Ugyane műnek és Rákóczi vallomásainak modern angol,³¹ Mikes *Leveleskönyvének* francia³² és orosz fordítása³³ is elkészült.

A tehetséggondozás és az utánpótlás-nevelés a célja számos intézeti programnak. A Reneszánsz Osztály 2017 óta évente egyhetes, intenzív mesterkurzust tart olyan, hazai és határon túli, az alapképzésen már túl lévő, de a doktori stúdiumaikat be nem fejezett bölcsészhallgatók számára, akiket a kora újkori irodalomtörténet érdekel. A képzés és a tutoriális foglalkozások során a résztvevők az egyetemi képzésüket kiegészítő módszertani, forrás-

25 AXER–SZÖRÉNYI 2013; BÉKÉS–SZILÁGYI 2014.

26 KOLAROV–HAJDU 2012; HAJDU–NAYDENOVA 2022.

27 Tanulmánykötet az együttműködés – akkor mintegy 45 éves – történetéről: FARA-GÓ–KAPPANYOS 2019.

28 SÁRKÖZY 2015.

29 TÜSKÉS 2012; TÜSKÉS–ADAMS–FOUILLEUL–HABERKAMM 2012.

30 RÁKÓCZI 2020.

31 RÁKÓCZI 2019a; RÁKÓCZI 2019b.

32 MIKES 2011.

33 MIKES 2017.

használati, tudománytörténeti jártasság elsajátítására kapnak lehetőséget és szakmai újdonságokról értesülnek. A mesterkurzus részint új intézeti profilt, a posztgraduális oktatási kompetenciák és funkciók ellátását hozta létre, részint pedig az intézet hatáskörét növelte meg látványosan azokban a diákközösségekben, amelyekhez másként nem lenne közvetlen szakmai kommunikációja. A Modern Magyar Irodalmi Osztály 2014 óta önkéntes gyakornoki programot működtet, amelynek célja fiatal külső munkatársakat bevonni az irodalomtörténeti szintézis megírásának munkálataiba, illetve kutatásaikat az intézet nyújtotta támogatással segíteni. Lehetővé tették bekapcsolódásukat az osztály szakmai életébe, a legfontosabb tudományos kérdések megvitatásába, így a fiatalok részt vehettek a projektek vagy elkészült szövegek vitájában. A 18. Századi Osztály 2016 óta évente pályázati úton Hopp Lajos-díjjal ismer el egy pályakezdő kutatót. 2018-ban a Közép- és Kelet-európai Osztály szemináriumsorozatot indított útjára, amely révén egyrészt a regionális komparatista kutatásokat kívánja összefogni, másrészt a szakmai utánpótlást támogatni.

Az intézet minden folyóiratának elérhetősége szintet lépett az elmúlt években, ma már mindegyiknek összes évfolyamáról rendelkezésre állnak online digitális faksimilék. Az *Irodalomtörténeti Közlemények*nek olyan szerkesztőségi honlapja van, amely az 1996 óta megjelent évfolyamok tekintetében messze többet és igényesebbet ad a csak az archiválásra szolgáló, szokásos felületeknél. A szerkesztőség ugyanis kialakította saját tezaszótárát (tárgyszavazási rendszerét) és szakrendjét (a tematikai kategóriák besorolásának rendszerét), és honlapján – a szabad szöveges keresés mellett – az ezek alapján elkészített repertórium feldolgozásban is kereshetők a tanulmányok.³⁴ Gyakran van úgy, hogy a túl jó vagy túl korán jött jó megoldásokból baj származik; ezúttal az a baj, hogy a döntéshozóknak ismételten magyarázgatni kell: a tudományos folyóiratok szerkesztőségi rendszereként manapság ajánlgatott, sőt már pályázati támogatások feltételül szabni kívánt Open Journal Systemre való áttérés ebben az esetben nem előre-, hanem visszalépést jelentene.

34 Magyarul és angolul is elérhető: <http://itk.iti.mta.hu/temard.html>, <http://itk.iti.mta.hu/en-search.html>.

A 2012 előtt nyolckönyves *open access* kiadó, a Reciti mára nagyon komoly tudományos könyvműhely lett, már 173 könyv megjelentetésén van túl. Az irodalomtudományt támogató nonprofit könyvkiadóként példát mutat a tudományos információ nyilvánossá tételére, szabad megosztására: kiadványai korlátozás nélkül, ingyenesen tölthetők le a Reciti portálról.³⁵ Az elmúlt évtizedben átvállalta az intézeti könyvsorozatok jó részének kiadását: 2017 óta itt jelenik meg az *Irodalomtörténeti füzetek* (16 cím), 2018 óta a *BSMRAe* (öt cím). *Doromb* címmel 2012-ben az irodalomtörténet és a folklorisztika közköltészeti határvidékét feltáró tanulmányokból szerkesztett évkönyvet indított (12 cím). 2014 óta jelenik meg a *ReTextum* című, forrásközlő sorozat (15 cím). A 2018-ban újtára bocsátott *ReKonf* sorozatban az intézet által rendezett konferenciák tanulmánykötetei jelennek meg, gyorsan, hatékonyan, s anélkül, hogy a finanszírozásukhoz szükséges pályázati forrás után kellene futkosni (30 cím). A 2020-ban alapított *Vitae* sorozat biografikus monográfiák gyűjteménye (4 cím).

Digitális filológia, bölcsészeti informatika

A 2012. évi igazgatói pályázat a megőrzés és folytatás szándéka mellett jelzett néhány olyan irányt is, amelyekben a korábbi időszakhoz képest elmozdulást, gyors és érdemi változást tartott szükségesnek.

Ilyen volt mindenekelőtt a kritikai szövegkiadások digitális-elektronikus változatának megteremtése és hozzáférhetővé tétele. A 21. század média-technológiai változásai közepette sürgető feladat gondoskodni a nemzeti klasszikusok életművének digitalizálásáról. A magyar kulturális örökség kiemelkedő részét képező szövegállománynak olyan formátumban kell digitális archiválásra kerülnie, amely a szövegállandóságát, hosszú távú megőrzését és egyre mélyülő és gazdagodó tudományos feldolgozásának feltételeit platform- és szoftverfüggetlen módon, hosszú távon képes biztosítani. Az internet korában a hiteles, jó minőségű szövegek nyilvános szövegtárakban való

35 Elérhető: <https://www.reciti.hu>.

hozzáférhetősége a kulturális és tudományos esélyegyenlőség alapvető feltétele. Amikor a magyar irodalmi kultúra határon túli megtartását egyes helyeken diszkriminatív nyelvtörvények és állampolgársági korlátozások nehezítik, a digitális szövegtár a határok átjárhatóbbá tételéhez is hozzájárul; megjeleníti a magyar irodalom regionális sokszínűségét és hagyománybeli összetartozását, hozzájárul a magyar kultúra integrációjához. A 2010-es évek elején azonban a magyar kulturális örökség digitalizálása jelentős fáziskésésben volt az európai nemzetekéhez képest, az elkészült és megjelent kötetek nagy része kizárólag az eredeti papírkidadásokban volt hozzáférhető. 2012-ben az addig napvilágot látott, megközelítőleg ötödfélszáz kritikaikiadás-kötet közül mindössze 39, tehát 10%-nál kevesebb létezett nyilvánosan elérhető, elektronikus változatban, a többi csak papírkidadásban volt olvasható.

Az azóta eltelt évek egyik legfontosabb feladatvállalása az volt, hogy a nemzeti klasszikusok minőségbiztosított szövegeit az Irodalomtudományi Intézet saját internetes felületén, ingyenesen, szabadon, a lehető legjobb textológiai és informatikai minőségben elérhetővé tegye. Ma már elmondható, hogy a nemzeti kulturális örökség textuális hányadának az intézet által véghez vitt online közzététele új alapokra helyezte a humán területeken folyó köz- és felsőoktatás és tudományos kutatás minőségét, értéktudatát, a szakmai normák közvetítésének igényességét. Az intézet az irodalomtudományi kutatás digitális kompetencia-központja lett. Kezdeményező és koordináló szerepet vállal az irodalomtudományt előmozdító informatikai lehetőségek felhasználásában és terjesztésében.

A 2019-ben megnyitott, *Nemzeti klasszikusok kritikai kiadásai* című portál jelenleg 364 kötetet, több mint 241 ezer oldalnyi szöveget tesz közzé kétrétegű PDF fájlokban, vagyis az eredeti kiadások fakszimiléiben.³⁶ A kritikai kiadások online elérhetősége a portál megnyitásával egy csapásra 70%-ra emelkedett, és azóta is havonta növekszik, mert a gyűjtemény bővül. Kereséskor az egyes kötetek metaadatai (szerző, cím, korszak, sajtó alá rendezők stb.) mellett az összes kötet bármely szava vagy kifejezése megadható. A ke-

36 Elérhető: <https://szovegtar.iti.mta.hu>.

resztő és szabadon letölthető faksimilék közzététele a kritikai kiadások elektronikus feldolgozásának első lépése.

Ezzel párhuzamosan folyamatban van a kötetek teljes szövegének és apparátusának jóval igényesebb, szemantikai feldolgozása, amelynek kódolásához a Text Encoding Initiative (TEI) nemzetközi konzorcium iparági szabványának számító jelölőnyelvi szintaxisát vesszük alapul, és a korpuszt szabványos névterekre is fektetjük. Az adatgazdagításon átesett kötetek nyilvános, ingyenes elérését, sokrétűen paraméterezhető, dinamikusan változtatható, online keresését, rendezését és megjelenítését, vagyis a szakértői rendszerként való használatukat az intézet *DigiPhil* portálja biztosítja.³⁷ Megépítéséhez 2015-ben a Petőfi Irodalmi Múzeummal közösen fogtunk hozzá, majd fejlesztését 2021 tavaszától magunk folytatjuk. A nyers kutatási adatokat (XML fájlok) nyilvános GitHub repozitóriumban osztjuk meg.

A magas technológiai színvonal garanciája, hogy az Irodalomtudományi Intézet 2020–2026 között konzorciumi tagként tevékenykedett a négy intézmény (az intézet mellett az ELTE, a Magyar Nemzeti Levéltár és a Miskolci Egyetem) munkáját összefogó Digitális Örökség Nemzeti Laboratóriumban. Az egyetlen bölcsészettudományi profilú nemzeti laboratórium kimagasló technológiai támogatást biztosított a szövegek kódolásához, ugyanakkor magasabb egységbe is fogta azt, hiszen munkája mindenekelőtt a szemantikus webanalízisre, mesterséges intelligencia alapú tartalomaratásra és kivonatolásra, nyelvtechnológiai fejlesztésekre és a *born digital* anyagok feldolgozásának módszertanára irányult. A közvetlenül az irodalomtudomány javát szolgáló fejlesztések lehetővé tették a profiltisztítást és a technikai megújítást. Elkészült a *DigiPhil 2.0*, amelynek felhasználóbarát felülete az informatizált kiadásokon túl további orientáló tartalmakat is közöl, így tájékoztat a technológiai megoldásokról, lehetővé teszi a kutatócsoportok, együttműködő partnerek bemutatását. A korábbi, párhuzamos megjelenítő mellett a genetikus elvű kiadások textológiai gyakorlatához igazodó, kombinált megjelenítő is készült. A nemzeti klasszikusok életművéből megvalósítható kor-

37 Elérhető: <https://digiphil.hu>. Fejlesztéséről: PALKÓ 2016; FELLEGI 2018; FELLEGI 2021; KECSKEMÉTI 2021; FELLEGI 2022.

szerű tartalomszolgáltatás mintaprojektjévé Arany János 19 kötetes kritikai kiadása vált. Ezen kívül a következő tartalmak érhetőek már el: Kosztolányi Dezső hat kötet, Oláh Miklós, *RMKT* 17. század és Mikszáth Kálmán két-két kötet, Petrus Ransanus, Vörösmarty Mihály, Madách Imre, Ady Endre, Babits Mihály, Esterházy Péter egy-egy kötet.³⁸ Ugyanitt tettük közzé az *RMKT* 17. századi sorozatának mind a 18 kötetét statikus, de betű- és oldalhű reprezentációban.³⁹

Az intézetben folyamatban lévő új kritikai kiadásokkal kapcsolatban is fokozott erőfeszítéseket tettünk. A korszerű technológiai lehetőségekre már a textológiai munka kutatási fázisában támaszkodunk. Elértük, hogy az általános célú, irodai szövegszerkesztő programok helyett a filológiai-textológiai munkára alkalmas, professzionális szoftvereket illesszünk rendszerbe, a kiadások munkatársainak digitális szövegkezelési kompetenciája pedig ennek megfelelően növekedjék. Új kritikai kiadásba már csak ilyen technológiai háttérrel kezdünk. A kutatókörnyezet saját fejlesztésünk. Kimenete, a könyvkiadvány megjelentetéséhez használt szövegállomány egyben szemantikus adatfájlként szolgál.⁴⁰ E technológiai láncot az Oláh Miklós levelezését közreadó két kötetten teszteltük először: PDF formátumú kimenete alapján készültek el a nyomtatott könyvek, de digitális kéziratokat egyben a szemantikai elvű, névtérre fektetett, jelölőnyelven adatgazdagított, automatikusan rendszerbe illeszthető és dinamikusan lekérdezhető online szövegkiadás alapanyagaként is felhasználhattuk. A tudományos munka magas szintű digitális rendszer-szervezésének megteremtésében az Irodalomtudományi Intézet évek óta küldetésének fontos részét látja, és elkötelezett annak mind szakmai lehetőségként, mind elvárásként való képviselésében. A kutatókörnyezetet bárkinek ingyenesen a rendelkezésére bocsátjuk, a szükséges konfigurációt és akár egyedi fejlesztéseket elvégezzük, használatát betanítjuk és konzultációval támogatjuk. A textológiai kutatásoknak a digitális korszakba való átléptetését és ehhez informatikai és szakmai együttműködő partnerek megtalálását segíti 2016-ban indult rendezvénysorozatunk, a *Digitális módszerek az irodalom-*

38 FELLEGI 2024.

39 ETLINGER–HERNÁDY 2022.

40 PALKÓ 2018; KÁLI 2022; BUCSICS 2023; SZÉNÁSI 2025.

tudomány támogatására című mesterkurzus, amelyen havonta más-más munkatárs tart előadást, az intézeti textológiai hagyományokat megújítva, új informatikai eljárásokat kezdeményezve. A nyílt módszertani előadások alkalmával a kollégák szoftverekkel, technológiákkal ismerkedhetnek meg. Az intézet 2021-ben egyhetes nyári egyetemet szervezett mesterszakos és doktori hallgatóknak a digitális bölcsészet olyan területeiről, mint például a TEI XML kódolás, a természetes nyelveket feldolgozó eszközök és a stilometria; a kurzust a nagy érdeklődésre való tekintettel ősszel meg kellett ismételni, s így végül 27 hallgató teljesítette. A nemzeti laboratórium *Digitális örökség és mesterséges intelligencia* címmel, közel háromszáz főnyi közönség előtt rendezett konferenciát 2021 májusában, amelyet az intézet igazgatója az Innovációs és Technológiai Minisztérium felsőoktatásért, innovációért és szakképzésért felelős államtitkárával és a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH) vállalati innovációs elnökhelyettesével közösen nyitott meg. Nem maradt el mindennek teoretikus reflexiója sem: Dávidházi Péter a hagyományos nyomtatott kultúrától a digitális textológia irányába tartó paradigma-váltás jelentőségét vizsgáló, idegen nyelvű tanulmánykötetet szerkesztett.⁴¹

Az Arany János-kézirat-repozitórium már ismertetett feltöltő munkája során új eljárást hoztunk létre kéziratok szövegfelismerésére mesterséges intelligencia segítségével. A rendszert csekély mennyiségű tanítóanyagon betanítottuk Arany kézírásának elolvasására, s a modell azóta elvégezte az MTA Kézirattárában Arany főtitkárságának idejéből őrzött, kb. 30 ezer oldalnyi hivatali irat kereshetővé tételét. Magyarországon még nem történt ilyen nagyságrendű, MI alapú kézírás-felismerés.⁴² A modell 2024-ben a Kulturális és Innovációs Minisztérium Társadalmi Innovációs Díjában részesült. A fejlesztés lehetővé teszi, hogy intézményközi összefogásban egy általános, a 19. századi, magyar nyelvű, kézzel írott dokumentumokat jó minőségben felismerő szolgáltatás jöjjön létre. A technológiát nemcsak a *DigiPhil* integrálja munkamenetébe, hanem az annak részvételével 2024-ben létrejött

41 DÁVIDHÁZI 2014.

42 FEKETE 2022; PALKÓ–SZEKRÉNYES–BOBÁK 2023.

Kutatási Infrastruktúra a Nyílt Tudományosságért is, amely elnyerte az NKFIH kiváló kutatási infrastruktúrahálózat minősítését.

Az Irodalomtudományi Intézet egyébként is példát mutat azoknak az informatikai lehetőségeknek a rutinszerű, napi felhasználásában, amelyeknek – a nyugat-európai és az angolszász gyakorlathoz hasonlóan – már viharos sebességgel kellett volna elterjedniük a hazai bölcsészet technológiai kompetenciái között, sőt technikai minimumkövetelménynek kellene őket tekinteni. Már a közoktatásnak meg kellene tanítania, hogy senkinek eszébe se jusson a tanulmányainak jegyzeteit kézi formázással adjusztálgatni-kalapálgatni, hanem használjon erre a célra bibliográfiai szoftvert. Ezt az informatikai írástudást az intézet minden munkatársától elvárjuk: bibliográfiai szoftver használata 2018-ban lett kötelező az akkor 35 év alatti intézeti kutatók számára, s a korhatár évente két évvel emelkedik (vagyis 2026-ban már az intézet minden 51 évnél fiatalabb kutatója így köteles elkészíteni minden szövegét, és örülünk, ha az idősebbek is így járnak el). Végző soron ez a digitális írástudás lett a belépő ahhoz is, hogy az intézet a saját publikációs gyakorlatában markánsan közeledett a nemzetközi hivatkozási és jegyzetelési normákhoz. A korábbi gyakorlatot a címleírási szabványok kavalkádja jellemezte, kiadványaink mind eltérő rendszereket használtak. A hivatkozási rendet 2018-ban a *Chicago* szabványnak megfelelően egységesítettük (*ITI Chicago*), és ezzel egyszersmind feloldottuk a hazai és a nemzetközi publikációs gyakorlat különállását, eltávolítva legalábbis egy akadályt az intenzívebb nemzetközi publikációs aktivitás útjából.

Az irodalomtörténeti szintézis

Az intézetben már 2003-ban elkezdődtek azok a munkálatok, amelyek egy új, rendszeres magyar irodalomtörténeti szintézis előkészítését célozták.⁴³ A három nagyobb korszakperiódusra felosztott tervezés (a kezdetektől a 18. század közepéig, a 18. század vége – a 19. század első mintegy kétharmada-

43 VERES 2004.

háromnegyede, végül az irodalmi modernség előretöréseként, majd meghaladásaként felfogott hosszú 20. század) igen egyenetlen kötetterveket eredményezett, amelyek sajnos módszertani szempontból sem voltak kielégítően összehangolva. A helyzetet nehezítette, hogy a 18–19. század fordulóján bekövetkező, a *litterae* és a *litteratura* rendszerei közötti paradigmaticus fordulat jellegzetességeit nem gondolták végig, és azok konzekvenciáit sem időben visszafelé, a régebbi, sem előre, az újabb anyag tárgyalásának, szemléleti alapelveinek meghatározásában nem érvényesítették.

A társadalmi környezet pedig erős igényt fogalmaz meg egy olyan, rendszeres tájékozódásra alkalmas szintézis iránt, amely lehetővé teszi az eligazodást a különböző eszmetörténeti hagyományok által felszínre hozott kulturális paradigmák és a számukra útjelzőként szolgáló nevek, folyamatok, iskolák, irányzatok között. Ez teljességgel érthető: az úgynevezett „spenót” eredeti hat kötetének megjelenése (1964–1966) óta hat évtized telt el,⁴⁴ az 1945–1975 közötti fejleményeket tárgyaló újabb hat kötet, a „sóska” is a rendszerváltás előtti idő terméke.⁴⁵ Az úgynevezett „szocializmus” időszakának véget vető politikai rendszerváltás kulturális és tudományos fordulatot is hozott, az irodalomtudomány iskoláinak kínálati repertoárja azóta össze sem mérhető a korábbi állapotokkal. Sok évtizeddel e fordulat után a korábbi irodalomtörténeti szintézis – a benne található adatok helyenkénti helytállóságától függetlenül – sok tekintetben anakronisztikus, helyenként egyenesen atavisztikus benyomást tesz az olvasóra, újabb rendszerezéssel való meghaladása nem halasztható.

Az elmúlt évek során elvégeztük a szellemi körülhatárolásnak azt a korábban elmaradt munkáját, amely az egész vállalkozás céljáról, értelméről, tudománytörténeti és tudományelméleti helyéről, ezáltal pedig az általa megtárgyalható anyag bemutatásának szemléleti alapjairól szól.⁴⁶ A szintézis szemléleti és módszertani sarokpontjait és alapelveit kidolgozó, 3,5 szerzői ív terjedelmű főszerkesztői koncepció első, kéziratossá változtatást egyenkénti értekezleteken vitatta meg előbb a kötet szerkesztők közössége, majd az in-

44 SÓTÉR 1964–1966.

45 BÉLÁDI–BODNÁR–SÓTÉR–SZABOLCSI 1981–1990.

46 BENE 2025.

tézet összes tudományos osztálya. A viták során elhangzott észrevételek és javaslatok nyomán sor került a koncepció átdolgozására, majd az megjelent.⁴⁷ A szintézis sarokpontjairól 2015-ben már nemcsak az intézeten belül, hanem a hazai és határon túli irodalomtudományi műhelyek egész sorában folyt konzultáció: Miskolcon, Piliscsabán, Kolozsvárott, Szegeden, Debrecenben. A vállalkozásról 2015 nyarán az intézet a nagyközönséget is tájékoztatta.⁴⁸ Elkészült mindhárom nagy korszak koncepciója,⁴⁹ ezeket az elmúlt években nyilvánosan megvitattuk a teljes hazai irodalomtudományi szakma minden meghatározó műhelyével. A Magyar tanárok Egyesülete 2019-ben konferenciát rendezett a készülő kézikönyvről. Megkezdődött a mintegy háromszáz ívnyi szöveg tényleges megírása is.

Az irodalomtörténet kidolgozása kivitelezhetetlen a megfelelő módszertani alapok körvonalazása és vizsgálata nélkül. Ezért az intézet módszertani műhelykonferencia-sorozatot indított az episztemikus pozíció és a narrációs modalitás kimunkálására *Az értelmezés hatalma* címmel. 2015–2019 között öt tanácskozássra került sor, címeik rendre: *A régi magyar irodalomtörténet-írás mint történetírói metodológia*, *Szerző és szerzőség a modernitás előtt*, *A kora újkori kéziratok nyilvánosság működésének módszertani kihívásai és tanulságai*, *Kontextus és kontextualizáció*, *Korszakfogalmak és korszakolás*.⁵⁰ Ilyen országos, tisztázó igényű, elméleti rendezvényekhez hasonlóan az irodalomtudományban 2003 óta nem rendeztek. A sorozat részint az irodalomtörténeti szintézis megírásához nélkülözhetetlen módszertani fórumot, szakmai reflektáltságot és intézményközi kapcsolatokat biztosította, másrészt lehetővé tette a legújabb szakmai eredmények továbbítását és érvényesítését a hazai irodalomtudományi kutatásokban, az intézet alapvető küldetésének és funkciójának megfelelően. Az előadások közül válogatott tanulmányok megjelentek az *Irodalomtörténeti Közlemények* 2015. évi 5. számában.

47 KECSKEMÉTI 2014.

48 HANTHY 2015.

49 BENE–KECSKEMÉTI 2009; HITES 2015; KAPPANYOS 2019.

50 A konferenciasorozat dokumentációja: <https://iti.abtk.hu/hu/osztalyok/reneszansz-osztaly#konferenciak>.

Az intézet 2011-ben konferencia-, 2012-ben tanulmánykötet-sorozatot indított *Hagyományfrissítés* címmel a 19. század meghatározó fontosságú irodalmi vagy teoretikus szövegeit értelmező új irányok megteremtése, egyes módszertani beidegződések felülvizsgálata céljából. A sorozatnak már nyolc kötete jelent meg a Reciti gondozásában (Kazinczy: *Tübingai pályamű*, Kölcsey: *Hymnus* és *Nemzeti hagyományok*, Széchenyi: *Hitel*, Vörösmarty: *Szózat*, Arany: *Hamlet*-fordítás és *Naiv eposzunk*, Gyulai: *Írónőink*).⁵¹

Irodalomtudományi bibliográfia, névtér, adatrepozitórium

A magyar irodalomtörténet rendszeres áttekintésének lehetőségét kivételesen magas szintre emelte annak idején az intézet nagyszerű vállalkozása, a nyolc kötetben megjelent, *A magyar irodalomtörténet bibliográfiája* című munka. Bár a sorozat megjelenése negyedszázadon át tartott (1972–1997), a nyolc kötet mindegyikében az 1970. év zárta a gyűjtőkört.⁵² Az 1971–1990 közötti két évtized irodalomtudományi kutatásainak bibliográfiai helyzete szintén megnyugtató, minthogy erről az időszakról tájékozódni lehet az Országos Széchényi Könyvtár által megvalósított, *A magyar irodalom és irodalomtudomány bibliográfiája* című sorozatból.⁵³ Az 1991–2000 közötti időtávot ismét intézetünk dolgozta fel, korábbi nyolc kötetét kiegészítve az ezt felölelő kilencedikkel és tizedikkel.⁵⁴ A 2000 utáni időszak irodalomtörténeti bibliográfiájának kérdése 2012-ben megoldatlan volt, arra koncepció sem létezett. A hosszú távú, megnyugtató megoldást bizonyosan nem a retrospektív, hanem a folyamatos, kurrens feldolgozás jelentette volna, állandó, stabil keretek között, a megjelent kötetek pedig teljes körű digitális újrafeldolgozásra vártak.

A kurrens, analitikus, szakozott, annotált bibliográfiai gyűjtés 2013-ban kezdődött meg, azóta folyamatosan zajlik. A tízkötetes, alapvető kutatási segédeszköz digitális retrokonverziója 2015-ben indult el. Mind az új gyűjtés

51 A sorozat kötetei: <https://www.reciti.hu/category/reciti-konyv/hagyomanyfrissites>.

52 MTA ITI MIB 1972–1997.

53 OSZK MIIB 1977–2000.

54 MTA ITI MIB 2007–2013.

temény, mind a korábbi kötetekből átkonvertált adatok közzétételére 2015 végén felállt az intézet SQL adatbázison nyugvó bibliográfiai portálja, amely rövid próbaüzem után 2016-ban lett nyilvános. 2018-ban a portál is áttért az *ITI Chicago* szerinti címléírásra, a tételek pedig RIS adatformátumon át exportálhatóvá váltak bármely bibliográfiai szoftverbe. A bibliográfiai portál automatikus eljárásokkal (URL API-n) is lekérdezhető, a tételek tetszés szerinti honlapba ágyazva szabadon megjeleníthetők. A beágyazott megjelenítő használata lehetővé teszi, hogy akár a teljes hazai irodalomtudományi intézményrendszer egyetlen bibliográfiai központból oldhassa meg a szakirodalmi hivatkozás feladatát. Az adatbázisban már hozzáférhető az első három digitálisan újradolgozott kötet és a kurrens gyűjtés mintegy 125 000 tétele.⁵⁵

A 2010-es évek végén megkezdődött az *ITIData* létrehozása, vagyis minden irodalomtudományi adatgyűjtésünk és -rendszerezésünk egységes, a szemantikus web lehetőségeit kihasználó adatrepozitóriumba (tudásgráfba) való átköltöztetése.⁵⁶ Az SQL adatstruktúra helyett választott technológiai alap, a Wikidata lehetővé teszi, hogy az *ITIData* minden textológiai és irodalomértelmezői kutatás egységes kiszolgáló háttérplatformja legyen, s így – többek között – névtérként is használhassuk.⁵⁷ Már beolvasztottuk az *ITIDatába* *A magyar irodalomtörténet bibliográfiája* eddig adatbázisba rendezett tételeit,⁵⁸ tartalmazni fogja minden korábbi önálló bibliográfiánkat is (Arany-bibliográfia, Kosztolányi-forrásjegyzék, sajtótörténeti adatbázis stb.). A további bibliográfiák építése már ebben a rendszerben folyik. Jelenleg a legfontosabb és folyamatosan végzett feladatunk a *DigiPhil 2.0*-ban megjelenő névanyagok és bibliográfiai tételeknek az *ITIDatába* való felvétele és a szemantikus kapcsolatok létrehozása.

Összegzésül elmondható, hogy az Irodalomtudományi Intézet – talán összhangban azzal, amit mindenkori tudományirányítási környezete elvárt tőle, de nagyjából annak ellenére, amilyen feltételeket ehhez biztosított

55 Elérhető: <http://www.iti.mta.hu/mib/index.html>.

56 Elérhető: <https://itidata.abtk.hu/wiki>.

57 DOBÁS–FAZEKAS 2022; NEMESKEY–PALKÓ 2022; DOBÁS–FELLEGI–PALKÓ 2023.

58 DOBÁS–TÜSKÉS 2024.

– az utóbbi másfél évtizedben kiterjedten és magas szinten teljesítette nemzeti küldetését a magyar irodalmi örökség ápolásában.

Irodalom

ÁCS–SZÉKELY 2021

ÁCS Pál – SZÉKELY Júlia: *A reneszánsz reneszánsza: Beszélgetések Klaniczay Tiborról és a reneszánszkutatásról.* (Magyar történelmi emlékek: Interjúk, beszélgetések – Monumenta Hungariae historica: Dialogi et colloquia.) Budapest, Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2021.

AXER–SZÖRÉNYI 2013

AXER, Jerzy – SZÖRÉNYI, László (konceptja i wybór tekstów): *Latinitas Hungarica: Łacina w kulturze węgierskiej.* Warszawa, Wydział „Artes Liberales”–Wydawnictwo DiG, 2013.

BÉKÉS–KASZA–KISS 2021

BÉKÉS Enikő – KASZA Péter – Kiss Farkas Gábor (szerk.): *Latin nyelvű udvari kultúra Magyarországon a 15–18. században.* (Convivia neolatina Hungarica 4.) Szeged, Lazi Könyvkiadó, 2021.

BÉKÉS–KASZA–KISS–LÁZÁR–MOLNÁR 2019

BÉKÉS Enikő – KASZA Péter – Kiss Farkas Gábor – LÁZÁR István – MOLNÁR Dávid (szerk.): *A reformáció és a katolikus megújulás latin nyelvű irodalma.* (Convivia neolatina Hungarica 3.) Budapest, MTA BTK Irodalomtudományi Intézet, 2019.

BÉKÉS–KASZA–LENGYEL 2015

BÉKÉS Enikő – KASZA Péter – LENGYEL Réka (szerk.): *Humanista történetírás és neolatin irodalom a 15–18. századi Magyarországon.* (Convivia neolatina Hungarica 1.) Budapest, MTA BTK Irodalomtudományi Intézet, 2015.

BÉKÉS–KASZA–MOLNÁR 2023

BÉKÉS Enikő – KASZA Péter – MOLNÁR Dávid (szerk.): *A latin nyelv a kora újkori Magyarországon és Erdély kultúrájában és művelődésében.* (Convivia neolatina Hungarica 5.) Szeged, Lazi Könyvkiadó, 2023.

BÉKÉS–SZILÁGYI 2014

BÉKÉS Enikő – SZILÁGYI Emőke Rita (szerk.): *Latinitas Polona: A latin nyelv szerepe és jelentősége a történelmi Lengyelország kora újkori irodalmában.* Budapest, reciti, 2014.

BÉLÁDI–BODNÁR–SÓTÉR–SZABOLCSI 1981–1990

BÉLÁDI Miklós – BODNÁR György – SÓTÉR István – SZABOLCSI Miklós (szerk.): *A magyar irodalom története 1945–1975.* (4 köt.) Budapest, Akadémiai Kiadó, 1981–1990.

BENE 2025

BENE Sándor: Kitelepítéstől a migrációig: Az Irodalomtudományi Intézet kézikönyvei és az irodalomtörténeti kánon. *Literatura*, 2025. 51, 237–256.

BENE–KECSKEMÉTI 2009

BENE Sándor – KECSKEMÉTI Gábor: Javaslatok egy új irodalomtörténet elvi alapvetéséhez és régi magyar irodalomtörténeti részének felépítéséhez. *Helikon*, 2009. 55. 201–225.

BENE–PINTÉR 2021

BENE Sándor – PINTÉR Márta Zsuzsanna (szerk.): *Zrínyi Miklós és a magyarországi barokk költészet: Tudományos konferencia, Eger, 2020. szeptember 3–5.* Eger, EKE Líceum Kiadó, 2021.

BODNÁR 2000

BODNÁR György: *Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézet.* (A Magyar Tudományos Akadémia kutatóintézetei.) Budapest, MTA, 2000.

BUCSICS 2023

BUCSICS Katalin: Born to be digital? Babits Mihály verseinek (1890–1905) hálózati kiadása. In: MAJOR Ágnes – MÁTYUS Norbert – SZÉNÁSI Zoltán (szerk.): *„Gondos elmerülés a részletekben?”: Tanulmányok a Babits kritikai kiadások filológiai és textológiai kérdéseiről 2.* (ReKonf: Reciti konferenciakötetek 20.) Budapest, reciti, 2023.

CIEGER 2017

CIEGER András (szerk.): *„Hazám tudósi, könyvet nagy nevének!”: Arany János pályájának művelődéstörténeti olvasatai.* Budapest, MTA BTK – OSZK – Universitas Könyvkiadó, 2017.

CSONKI 2018

CSONKI Árpád (szerk.): *Rejtőzködő Kalliópé: Tanulmányok Arany János Naiv eposzunk című írásáról.* (Hagyományfrissítés 6.) Budapest, reciti, 2018.

DÁVIDHÁZI 2014

DÁVIDHÁZI, Péter (ed.): *New Publication Cultures in the Humanities: Exploring the Paradigm Shift.* Amsterdam, Amsterdam University Press, 2014. <http://www.oapen.org/search?identifier=515678>.

DÉVÉNYI 2023

DÉVÉNYI Anna: Voinovich Géza: Egy életút Arany nyomában. In: SZILÁGYI Adrienn (szerk.): *A Magyar Tudományos Akadémia elnökei és főtítkárai.* Budapest, MTA – HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2023.

DOBÁS–FAZEKAS 2022

DOBÁS Kata – FAZEKAS Júlia: ITIdata: egy irodalmi adatbázis fejlesztése Wikibase alapon és ennek hasznosítása Kosztolányi Dezső forrásjegyzékénél. In: TÍCK József – KOKAS Károly – HOLL András (szerk.): *Valós térben – az online térért. Networkshop 31: Országos konferencia, 2022. április 20–22., Debreceni Egyetem.* Budapest, Hungarnet Egyesület, 2022.

DOBÁS–FELLEGI–PALKÓ 2023

DOBÁS Kata – FELLEGI Zsófia – PALKÓ Gábor: A kis gömböc meséje: Az ITIdata irodalomtudományos adatbázis fejlesztése 2022–2023-ban. In: TÍCK József – KOKAS Károly – HOLL András (szerk.): *Új technológiákkal, új tartalmakkal a jövő digitális transzformációja felé. 32. Networkshop: Országos konferencia, 2023. április 12–14., Pannon Egyetem, Veszprém.* Budapest, Hungarnet Egyesület, 2023.

DOBÁS–TÜSKÉS 2024

DOBÁS Kata – TÜSKÉS Anna: A magyar irodalomtörténet bibliográfiájának migrációja az ITIdata szemantikus adatbázisba: Gyakorlatok és tanulságok. In: TICK József – KOKAS Károly – HOLL András (szerk.): *Az oktatás, a kutatás és a közgyűjtemények digitális transzformációja felsőfokon. Networkshop 2024: 33. Országos Informatikai Konferencia, 2024. április 3–5., Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Eger*. Budapest, Hungarnet Egyesület, 2024.

ELLEBODIUS 2014

ELLEBODIUS, Nicasius: *In Aristotelis librum de Poetica Paraphrasis et notae*. Sajtó alá rendezte MAURER Zsuzsanna. Szerkesztette MAYER Gyula. (Értekezések a magyarországi latinság köréből, új sorozat 3.) Budapest, Typotex, 2014.

ETLINGER–HERNÁDY 2022

ETLINGER Mihály – HERNÁDY Judit: A kiadás hagyatéka / a hagyaték kiadása: A *Régi magyar költők* tárának hálózati kiadásáról. In: TICK József – KOKAS Károly – HOLL András (szerk.): *Valós térben – az online térért. Networkshop 31: Országos konferencia, 2022. április 20–22., Debreceni Egyetem*. Budapest, Hungarnet Egyesület, 2022.

FARAGÓ–KAPPANYOS 2019

FARAGÓ Kornélia – KAPPANYOS András (szerk.): *Hosszmetszet: Újvidék–Budapest konferenciasorozat*. Újvidék, Forum Könyvkiadó, 2019.

FEKETE 2022

FEKETE Norbert: HTR-modellépítés és kézírásfelismerés nagyméretű, többszerzős szövegtörzshoz: A Transzkribus alkalmazása az Arany János hivatali iratokon. In: TICK József – KOKAS Károly – HOLL András (szerk.): *Valós térben – az online térért. Networkshop 31: Országos konferencia, 2022. április 20–22., Debreceni Egyetem*. Budapest, Hungarnet Egyesület, 2022.

FELLEGI 2018

FELLEGI, Zsófia: Digital Philology on the Semantic Web: Publishing Hungarian Avant-garde Magazines. In: MORSE, Donald E. – RÉTI, Zsófia O. – TAKÁCS, Miklós (eds.): *The (Web)Sites of Memory: Cultural Heritage in the Digital Age*. (Loci memoriae Hungaricae 8.) Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2018.

FELLEGI 2021

FELLEGI Zsófia: Átmenet az analógból a digitális filológiába: médiumváltás? Madách Imre: *Az ember tragédiája*. Szinoptikus kritikai kiadás. *Helikon*, 2021. 67, 84–102.

FELLEGI 2022

FELLEGI Zsófia: A digitális filológia infrastruktúrái. A *DigiPhil* megújulásáról. In: TICK József – KOKAS Károly – HOLL András (szerk.): *Valós térben – az online térért. Networkshop 31: Országos konferencia, 2022. április 20–22., Debreceni Egyetem*. Budapest, Hungarnet Egyesület, 2022.

FELLEGI 2024

FELLEGI Zsófia: Digitális kiadások migrációja: gépi és emberi intelligencia együttműködése. In: TICK József – KOKAS Károly – HOLL András (szerk.): *Az oktatás, a kutatás és a közgyűjtemények digitális transzformációja felsőfokon. Networkshop 2024: 33. Országos Informatikai Konferencia, 2024. április 3–5., Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Eger*. Budapest, Hungarnet Egyesület, 2024.

FELLEGI–PALKÓ 2020

FELLEGI Zsófia – PALKÓ Gábor: Arany-kéziratok és kritikai kiadások közzététele az Arany János Emlékévből. *Helikon*, 2020. 66, 82–98.

GÁBORI KOVÁCS–MAJOR 2017

GÁBORI KOVÁCS József – MAJOR Ágnes (szerk.): „...és palota épül a puszta beszédből”: *Akadémiai tudományos ülésszakok a 200 éves Arany Jánosról*. Budapest, reciti, 2017.

GÁBORJÁNI SZABÓ–GÖNCZY–S. VARGA 2019

GÁBORJÁNI SZABÓ Botond – GÖNCZY Monika – S. VARGA Pál (szerk.): „Az életet, im, megjártam”: *Tudományos emlékkonferencia Arany János születésének 200. évfordulója alkalmából, Debreceni Református Kollégium, 2017. november 24.* (A Tiszántúli Református Egyházkerületi Gyűjtemények kiadványai.) Debrecen–Budapest, Debreceni Református Kollégium Múzeuma – MTA BTK Irodalomtudományi Intézet – MTA Könyvtár és Információs Központ, 2019.

HAJDU–NAYDENOVA 2022

HAJDU, Péter – NAYDENOVA, Yonka (eds.): *Regional and Universal in European Modernity*. Szófia, Intzstitut za Literatura, Blgarszka Akagyemija na Naukitye – Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2022.

HANTHY 2015

HANTHY Kinga: Új magyar irodalomtörténet. Kecskeméti Gábor: Más szempontok szerint világítjuk át az életműveket. *Napi Gazdaság*, 25, 109, 2015. jún. 8., 14.

HITES 2015

HITES Sándor: Magyar irodalom a 19. században: Az új magyar irodalomtörténeti kézikönyv 19. századi köteteinek szinopszisa. *Irodalomtörténeti Közlemények*, 2015. 119, 651–692.

KÁLI 2022

KÁLI Anita: A Babits-versek kritikai kiadásának digitális filológiai lehetőségei. In: KE-LEVÉZ Ágnes – MÁTYUS Norbert – SZÉNÁSI Zoltán (szerk.): „Salakos szesz, tölcsérrel és szűrőpapírral”: *Tanulmányok a Babits kritikai kiadások filológiai és textológiai kérdéseiről*. Budapest, Ráció Kiadó, 2022.

KAPPANYOS 2015

KAPPANYOS András (szerk.): *Emlékezés egy nyár-éjszakára: Interdiszciplináris tanulmányok 1914 mikrotörténelméről*. Budapest, MTA BTK, 2015.

KAPPANYOS 2017

KAPPANYOS András (szerk.): *E nagy tivornyán: Tanulmányok 1916 mikrotörténelméről*. Budapest, MTA BTK, 2017.

KAPPANYOS 2019

KAPPANYOS András: A modernség változatai: Konceptiótanulmány az új magyar irodalomtörténeti kézikönyvhöz. *Irodalomtörténeti Közlemények*, 2019. 123, 33–87.

KAPPANYOS 2020

KAPPANYOS András (szerk.): *Üdvözlét a győzőnek: Tanulmányok 1918 mikrotörténelméről*. Budapest, Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2020.

KASZA–KISS–MOLNÁR 2017

KASZA Péter – KISS Farkas Gábor – MOLNÁR Dávid (szerk.): *Scientiarum miscellanea: Latin nyelvű tudományos irodalom Magyarországon a 15–18. században.* (Convivia neolatina Hungarica 2.) Szeged, Lazi Könyvkiadó, 2017.

KECSKEMÉTI 2012

KECSKEMÉTI Gábor: A százéves *Irodalomtörténet* és humántudományi folyóirataink az új évezredben. *Irodalomtörténet*, 2012. 93, 119–124.

KECSKEMÉTI 2014

KECSKEMÉTI Gábor: Az MTA BTK Irodalomtudományi Intézetében elkészítendő magyar irodalomtörténet megalapozása. *Irodalomtörténeti Közlemények*, 2014. 118, 747–783.

KECSKEMÉTI 2016

KECSKEMÉTI Gábor (szerk.): *Hatvan év az MTA Irodalomtudományi Intézetében: Intézmény- és tudománytörténeti metszetek.* Budapest, reciti, 2016.

KECSKEMÉTI 2020

KECSKEMÉTI Gábor: A reneszánszkutatás magyar szakmai közösségének megteremtése és fél évszázados működése. *Irodalomtörténeti Közlemények*, 2020. 124, 3–22.

KECSKEMÉTI 2021

KECSKEMÉTI Gábor: Kritikai kiadások a magyarországi irodalomtudományban és az Irodalomtudományi Intézetben: A magyarországi kritikai kiadások tudomány- és intézménytörténete. *Literatura*, 2021. 47, 5–24.

KELEVÉZ–MÁTYUS–SZÉNÁSI 2022

KELEVÉZ Ágnes – MÁTYUS Norbert – SZÉNÁSI Zoltán (szerk.): „Salakos szesz, tölcserrel és szűrőpapírral”: *Tanulmányok a Babits kritikai kiadások filológiai és textológiai kérdéseiről.* Budapest, Ráció Kiadó, 2022.

KLANICZAY–KÁDÁR 1993

KLANICZAY Tibor – KÁDÁR Judit: *A Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézete: Ismertető.* Budapest, MTA Irodalomtudományi Intézet, 1993.

KOLAROV–HAJDU 2012

KOLAROV, Radosvet – HAJDU, Péter (eds.): *Images of the Other in Literary Communication.* Vol. 2. Szófia, Insztitut za Literatura, Blgarszka Akagyemija na Naukitye – MTA Irodalomtudományi Intézet, 2012.

KOROMPAY 2017

KOROMPAY H. János (szerk.): „Óhajtom a classicus írók tanulmányát”: *Arany János és az európai irodalom.* Budapest, MTA BTK – Universitas Könyvkiadó, 2017.

KOROMPAY 2018

KOROMPAY H. János: Az Arany János-emlékév. *Irodalomtörténeti Közlemények*, 2018. 122, 113–115.

KOROMPAY 2019

KOROMPAY H. János: „Bénült idegre zsongító hatás”: *Arany-elemzések.* Budapest, Universitas Kiadó – MTA BTK Irodalomtudományi Intézet, 2019.

MAJOR–MÁTYUS–SZÉNÁSI 2023

MAJOR Ágnes – MÁTYUS Norbert – SZÉNÁSI Zoltán (szerk.): „*Gondos elmerülés a részletekben*”: *Tanulmányok a Babits kritikai kiadások filológiai és textológiai kérdéseiről 2.* (ReKonf: Reciti konferenciakötetek 20.) Budapest, reciti, 2023.

MAJOR–NOVÁK 2018

MAJOR Ágnes – NOVÁK László Ferenc (szerk.): *Arany János: Bicentenáriumi konferencia, Nagykovács, 2017. október 20.* Nagykovács, MTA BTK – OniPrint Kft., 2018.

MAJOR–SZÉNÁSI–VISY 2025

MAJOR Ágnes – SZÉNÁSI Zoltán – VISY Beatrix (szerk.): „*Nem drótos füzérbe görbitve*”: *Tanulmányok a Babits kritikai kiadások filológiai és textológiai kérdéseiről 3.* (ReKonf: Reciti konferenciakötetek 29.) Budapest, reciti, 2025.

MIKES 2011

MIKES, Kelemen: *Lettres de Turquie*. Édition établie sous la direction de Gábor TÜSKÉS. Avant-propos d'Antal SZERB. Préface de Jean BÉRENGER. Traduites du hongrois et annotées par Krisztina KALÓ – Thierry FOUILLEUL. Avec des notes historiques de Ferenc TÓTH. Édition revue et préparée par Michel MARTY. (Bibliothèque de l'Études de l'Europe Centrale 7.) Paris, Honoré Champion, 2011.

MIKES 2017

MIKES, Kelemen: *Tureckije pisma*. Fordította Jurij P. GUSZEV. Sajtó alá rendezte Jurij P. GUSZEV – Gábor TÜSKÉS – Olga V. KHAVANOVA. Moszkva, Nauka, 2017.

MTA ITI MIB 1972–1997

A magyar irodalomtörténet bibliográfiája. (8 köt.) Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972–1997.

MTA ITI MIB 2007–2013

A magyar irodalomtörténet bibliográfiája. (9–10. köt.) Budapest, Akadémiai Kiadó – Argumentum Kiadó, 2007–2013.

NEMESKEY–PALKÓ 2022

NEMESKEY Dávid Márk – PALKÓ Gábor: Szemantikus névelem-azonosítás magyar nyelvű szövegekben (a HuWikifier bemutatása). In: TICK József – KOKAS Károly – HOLL András (szerk.): *Valós térben – az online térért. Networkshop 31: Országos konferencia, 2022. április 20–22., Debreceni Egyetem.* Budapest, Hungarnet Egyesület, 2022.

OSZK MIIB 1977–2000

A magyar irodalom és irodalomtudomány bibliográfiája 1971–1990. (16 köt.) Budapest, OSZK, 1977–2000.

PALKÓ 2016

PALKÓ Gábor: Mit jelent a digitális filológia a szemantikus web korában? A *DigiPhil* projektről. *Magyar Tudomány*, 2016. 177, 11, 1316–1322.

PALKÓ 2018

PALKÓ Gábor: A digitális bölcsészet kultúrtechnikái: Virtuális kutatókörnyezetek. In: TOLCSVAI NAGY Gábor (szerk.): *A humán tudományok és a gépi intelligencia.* (A humán tudományok alapkérdései: Az MTA Nyelv- és Irodalomtudományok Osztályának könyvsorozata 3.) Budapest, Gondolat Kiadó, 2018.

PALKÓ–SZEKRÉNYES–BOBÁK 2023

PALKÓ Gábor – SZEKRÉNYES István – BOBÁK Barbara: A Digitális Örökség Nemzeti Laboratórium webszolgáltatásai automatikus kézírás-felismertetéshez. In: TICK József – KOKAS Károly – HOLL András (szerk.): *Új technológiákkal, új tartalmakkal a jövő digitális transzformációja felé. 32. Networkshop: Országos konferencia, 2023. április 12–14., Pannon Egyetem, Veszprém*. Budapest, Hungarnet Egyesület, 2023.

RÁKÓCZI 2019a

RÁKÓCZI II, Ferenc: *Confessio peccatoris – The Confession of a Sinner*. Transl. from the Latin and Hungarian and with notes by Bernard ADAMS. Preface by Robert EVANS. Essay by Gábor TÜSKÉS. Budapest, Corvina Kiadó, 2019.

RÁKÓCZI 2019b

RÁKÓCZI II, Ferenc: *Memoirs – The Memoirs concerning the War in Hungary 1703 to the End*. Transl., notes by Bernard ADAMS. Essay by Gábor TÜSKÉS. Budapest, Corvina Kiadó, 2019.

RAKOCZI 2020

RAKOCZI II, Ferenc: *Confession d'un pécheur*. Traduite du latin par Chrysostome JOURDAIN. Édition critique avec introductions et notes établies sous la direction de Gábor TÜSKÉS. Avant-propos de Jean GARAPON. Avec la collaboration de Csenge E. ARADI – Ildikó GAUSZ – Zsuzsanna HÁMORI-NAGY – Réka LENGYEL – Zsolt SZEBELÉDI – Ferenc TÓTH – Anna TÜSKÉS. Édition revue et préparée par Michel MARTY. Paris, Honoré Champion, 2020.

SÁRKÖZY 2015

SÁRKÖZY, Péter (a cura di): *L'eredità classica nella cultura italiana e ungherese del Novecento dalle Avanguardie al Postmoderno: Supplemento al n. 13/2014 della Rivista di Studi Ungheresi*. Roma, Sapienza Università Editrice, 2015.

SIMON 2011

SIMON Zsuzsanna: *A Nagybaldogasszony úttól a Ménesi útig: Történetek és dokumentumok az MTA Irodalomtudományi Intézet évtizedeiből*. Budapest, Nap Kiadó, 2011.

SIMON 2017

SIMON Zsuzsanna: Egy szabad szellemi műhely születése: Hatvanéves az Irodalomtudományi Intézet. *Irodalomtörténeti Közlemények*, 2017. 121, 715–732.

SÓTÉR 1964–1966

SÓTÉR István (főszerk.): *A magyar irodalom története*. (6 köt.) Budapest, Akadémiai Kiadó, 1964–1966.

SZÉNÁSI 2025

SZÉNÁSI Zoltán: „...kész és rendezett kincsház”: Kritikai kiadások az Irodalomtudományi Kutatóintézetben. *Literatura*, 2025. 51, 257–269.

SZILÁGYI 2019

SZILÁGYI, Emőke Rita (Hg.): *Nicolaus Olahus 450: Tagungsband der internationalen Konferenz zum 450. Todestag von Nicolaus Olahus*. (Publikationen der ungarischen Geschichtsforschung in Wien 17.) Wien, Institut für Ungarische Geschichtsforschung – Balassi Institut Collegium Hungaricum – Archivdelegation beim Haus-, Hof- und Staatsarchiv, 2019.

SZÖRÉNYI 2017

SZÖRÉNYI László: *Arany János évében: Tárcák és tanulmányok.* (Magyar esszék.) Budapest, Nap Kiadó, 2017.

SZÖRÉNYI 2018

SZÖRÉNYI László: *Toldi uram dereka: Arany Jánosról.* (Magyar esszék.) Budapest, Nap Kiadó, 2018.

TÓTH 2017

TÓTH Zsombor: A Klaniczay-hagyomány határon innen és túl (1958–1992): Egy elfogult olvasat (vázlat). *Irodalomtörténeti Közlemények*, 2017. 121, 733–745.

TÖRÖK 2017

TÖRÖK Zsuzsa: Voinovich Géza védelmében? Textológiai történet és az újra kiadás módszertana. *Irodalomtörténeti Közlemények*, 2017. 121, 499–510.

TÜSKÉS 2012

TÜSKÉS Gábor (szerk.): *Író a száműzetésben: Mikes Kelemen.* (Historia litteraria 28.) Budapest, Universitas Könyvkiadó, 2012.

TÜSKÉS–ADAMS–FOUILLEUL–HABERKAMM 2012

TÜSKÉS, Gábor – ADAMS, Bernard – FOUILLEUL, Thierry – HABERKAMM, Klaus (eds.): *Literaturtransfer und Interkulturalität im Exil: Das Werk von Kelemen Mikes im Kontext der europäischen Aufklärung – Transmission of Literature and Intercultural Discourse in Exile: The Work of Kelemen Mikes in the Context of European Enlightenment – Transmission de la littérature et interculturelité en exil: L'oeuvre de Kelemen Mikes dans le contexte des Lumières européennes.* Bern etc., Lang, 2012.

VERES 2004

VERES András (szerk.): *Az irodalomtörténet esélye: Irodalomelméleti tanulmányok.* Budapest, Gondolat Kiadó, 2004.

VOINOVICH 2019

VOINOVICH Géza: *Arany János életrajza.* Sajtó alá rendezte TÖRÖK Lajos. Budapest, Universitas Könyvkiadó – MTA Könyvtár és Információs Központ, 2019.